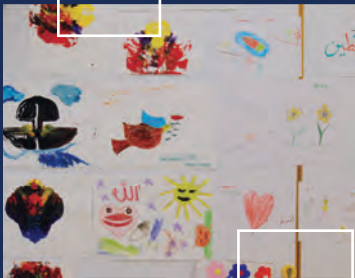

United Nations

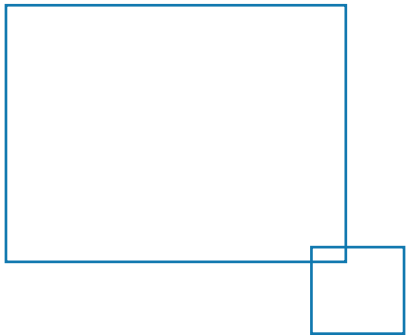

Okvir za prepoznavanje GROZODEJSTEV

Priročnik za preprečevanje

Okvir za prepoznavanje GROZODEJSTEV

Priročnik za preprečevanje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZUNANJE ZADEVE

Okvir za prepoznavanje grozodejstev
Priročnik za preprečevanje

Prevod publikacije:
Framework of Analysis for Atrocity Crimes
A tool for prevention

Predgovor ob slovenski izdaji:
Karl Erjavec

Uredila:
mag. Blanka Jamnišek

Prevod in lektura:
Amerisa Kurbegović, Tea Mejak, Majda Tome

Oblikovanje: DZS, d.d., Ljubljana
Tisk: DZS, d.d., Ljubljana

Slikovno gradivo:
Fotografije na naslovnici
Pohod ob 17. obletnici pokola na pokopališču Santa Cruz v Diliju, UN Photo/Martine Perret
Spominski center Srebrenica-Potočari, Nebojša Tejić, STA
Risbe ranjenih otrok iz Gaze na rehabilitaciji v Rehabilitacijskem inštitutu Soča v Ljubljani,
Daniel Novakovič, STA
Opustošena darfurska vas po srditih spopadih, UN Photo/Albert Gonzalez Farran
Ruandski begunci se vračajo iz Gome, UN Photo/John Isaac
Otroka ob pomniku polj smrti v predmestju Phnom Penha, UN Photo/John Isaac

Izdajatelj in založnik:
Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije

Slovenski prevod ni uradni prevod OZN.

Naklada: 1000 izvodov

Ljubljana, 2016

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
343.3/.7(035)

OKVIR za prepoznavanje grozodejstev : Priročnik za preprečevanje / [predgovor ob slovenski izdaji Karl Erjavec; prevod in lektura Amerisa Kurbegović, Tea Mejak, Majda Tome ; slikovno gradivo Martine Perret ... et al.]. - Ljubljana : Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije, 2016

Prevod dela: Framework of Analysis for Atrocity Crimes A tool for prevention

ISBN 978-961-6566-26-1
284526336

Predgovor ob slovenski izdaji

V čast in zadovoljstvo mi je, da vam lahko kot minister za zunanje zadeve predstavim publikacijo Okvir za prepoznavanje grozodejstev, zdaj tudi v slovenskem jeziku, ki lahko prispeva k razumevanju pojavov, ki si jih ne želimo in se ne bi smeli dogajati, ter k učinkovitemu ukrepanju proti takim pojavom.

Na Ministrstvu za zunanje zadeve Republike Slovenije smo namreč z namenom prispevati k ozaveščanju javnosti in preprečevanju nezaželenih pojavov, ki lahko vodijo do množičnih grozodejstev, v slovenski jezik prevedli analitični pripomoček, ki ga je pripravil Urad OZN za preprečevanje genocida in za odgovornost zaščititi. Priročnik je koristen za utrjevanje razumevanja, da sta pri preprečevanju najhujših grozodejstev (genocida, hudodelstev zoper človečnost in vojnih hudodelstev) ključnega pomena pravočasno opozarjanje in hitro posredovanje.

Priročnik je prav tako pomemben z vidika uveljavljanja odgovornosti zaščititi (R2P). To je koncept, ki že od samega začetka uživa podporo Slovenije in je bil potrjen v Sklepem dokumentu vrha voditeljev OZN na Generalni skupščini OZN septembra 2005. Slovenija je dejavna pri njegovem uveljavljanju tako na državni kot mednarodni ravni. Imenovali smo nacionalno kontaktno točko za R2P. Gostili smo regionalni srečanja evropskih kontaktnih točk za R2P in mednarodni konferenci, namenjeni R2P. Slovenija je v okviru OZN članica Skupine prijateljev za R2P tako v New Yorku kot Ženevi. Poleg tega je ministrstvo za zunanje zadeve skupaj s Pravno fakulteto Univerze v Ljubljani organiziralo okroglo mizo ob prvi počastitvi mednarodnega dneva spomina na žrtve genocida. Slovenija je prav tako članica skupine ACT (Accountability, Coherence and Transparency), ki je predstavila osnutek kodeksa ravnanja glede delovanja Varnostnega

sveta OZN v primerih genocida, hudodelstev zoper človečnost in vojnih hudodelstev. Kodeks je do zdaj podprlo že 111 držav. Cilj je doseči podporo vsaj 129 držav, kar bi simbolično pomenilo 2/3 članstva OZN.

Slovenija si bo še naprej prizadevala za uveljavitev koncepta R2P, sprejetje ustrezne resolucije Generalne skupščine OZN in uvrstitev tega vprašanja na formalni dnevni red razprav OZN. Na pomen preprečevanja množičnih grozodejstev in zaščite pred njimi bomo opozarjali tudi kot članica Sveta OZN za človekove pravice v letih 2016–2018, saj ta s svojimi mehanizmi – univerzalnim periodičnim pregledom, posebnimi poročevalci, preiskovalnimi komisijami in resolucijami – pomeni sistem zgodnjega obveščanja in opozarjanja ter tako skupaj z drugimi pogodbenimi telesi prispeva k učinkovitejšemu izvajanju koncepta R2P.

Koncept odgovornosti zaščititi je vključen tudi med prednostna področja zunanje politike v dveh strateških dokumentih Republike Slovenije, ki sta bila sprejeta leta 2015, in sicer v Deklaraciji o zunanji politiki in v Strategiji zunanje politike Republike Slovenije.

Upam, da bo priročnik, ki je pred vami, pripomogel h krepitvi ozaveščenosti vsakega posameznika o pomenu preprečevanja okoliščin in dejanj, ki lahko vodijo k najhujšim kršitvam človekovih pravic in množičnim grozodejstvom.

Karl Erjavec
minister za zunanje zadeve Republike Slovenije

Generalni sekretar Ban na obisku v
Auschwitu-Birkenauu na Poljskem
UN Photo/Evan Schneider

Predgovor

generalnega sekretarja Organizacije združenih narodov

Vsak od nas se mora vprašati, kaj lahko stori za zaščito ljudi pred najhujšimi mednarodnimi hudodelstvi – genocidom, hudodelstvi zoper človečnost in vojnimi hudodelstvi. Ta se namreč po svetu še kar naprej dogajajo. Vsakokrat kadar do njih pride, je slišati pozive h kazenskemu pregonu odgovornih, vendar ti vse prevečkrat ostanejo nekaznovani. Treba je storiti veliko več in ukrepati veliko prej, da rešimo človeška življenja ter preprečimo zlom družb in izbruh nasilja.

Prvi korak v tej smeri je, da smo bolj pozorni na opozorilne znake. Skupna značilnost grozodejstev je njihov obseg; ne gre za spontane ali osamljene dogodke, pač pa do njih pride postopoma, po določenem spletu zgodovinskih okoliščin, znanilcev in dejavnikov, ki jih izzovejo.

Moja posebna svetovalca za preprečevanje genocida in odgovornost zaščititi sta ta okvir za prepoznavanje nevarnosti grozodejstev zasnovala kot priročnik za ocenjevanje tveganja genocida, hudodelstev zoper človečnost in vojnih hudodelstev. Z njegovo pomočjo bomo lahko bolje opozarjali, spodbujali k ukrepanju, izboljšali spremljanje in pravočasno obveščanje različnih akterjev ter državam članicam pomagali pri prepoznavanju vrzeli v njihovih zmogljivostih in strategijah za preprečevanje grozodejstev.

Veseli me, da ta okvir lahko predstavim v času, ko znotraj Organizacije združenih narodov poteka celovita presoja odzivov na situacije, v katerih prihaja ali bi lahko prišlo do hudih kršitev mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava. S pobudo

„Človekove pravice v ospredje“ (Human Rights up Front) smo se zavezali, da se bomo držali obljube „nikoli več“ in se iz preteklih spodrslijajev česa naučili. V praksi to pomeni, da bomo človekove pravice, zaščito prebivalstva in preprečevanje grozodejstev postavili v središče svojega delovanja.

Kakor je bilo potrjeno na svetovnem vrhu leta 2005, so za zaščito prebivalstva pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost odgovorne predvsem države same. Mednarodna skupnost se je zavezala, da jih bo pri teh prizadevanjih podpirala ter da bo, če same očitno ne bi zmoгле svoje odgovornosti, sprejela pravočasne in odločne kolektivne ukrepe v skladu z Ustanovno listino Organizacije združenih narodov.

Zato pozivam k čim širši uporabi tega okvira v podporo strategijam preprečevanja na državni, regionalni in mednarodni ravni. Preprečevanje pomeni pravočasno ukrepanje, za to pa moramo vedeti, na kaj naj bomo pozorni. Poleg zaveze k odgovornosti to dolgujemo milijonom žrtev grozljivih mednarodnih hudodelstev v preteklosti in tistim, katerih življenja lahko rešimo v prihodnosti.

BAN Ki-mun

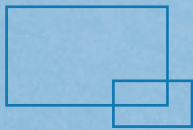
generalni sekretar Organizacije združenih narodov
julij 2014

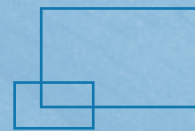

Kazalo

Predgovor	V
I PREDSTAVITEV OKVIRA ZA PREPOZNAVANJE GROZODEJSTEV	1
Kaj so grozodejstva	1
Kdo so žrtve grozodejstev	1
Zakaj je treba preprečevati grozodejstva	2
Ali obstaja pravna odgovornost za preprečevanje grozodejstev	3
Kako lahko preprečimo grozodejstva	4
Naloge posebnih svetovalcev za preprečevanje genocida in odgovornost zaščititi	4
Čemu je namenjen okvir za prepoznavanje grozodejstev	5
Kaj so dejavniki tveganja in kazalniki	6
Kako uporabljati okvir za prepoznavanje grozodejstev	6
Kako točne so ocene tveganja grozodejstev	8
II OKVIR ZA PREPOZNAVANJE GROZODEJSTEV	11
Skupni dejavniki tveganja	
1. dejavnik Oboroženi spopadi in druge negotove razmere	12
Pretekle hude kršitve mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega	
2. dejavnik prava	13
3. dejavnik Šibke državne strukture.....	14
4. dejavnik Vzgibi ali spodbude	15
5. dejavnik Zmoglјivosti za izvajanje grozodejstev	16
6. dejavnik Odsotnost odvrailnih dejavnikov	17
7. dejavnik Ugodne okoliščine ali pripravljalni ukrepi	17
8. dejavnik Sprožilci	18
Specifični dejavniki tveganja	19
9. dejavnik Trenja med skupinami ali vztrajna diskriminacija zaščitениh skupin	20
10. dejavnik Znaki, ki kažejo na naklep, da se delno ali v celoti iztrebi neka zaščitena skupina	21
11. dejavnik Znaki, ki kažejo na razširjen ali sistematičen napad na civilno prebivalstvo	22
12. dejavnik Znaki, ki kažejo na obstoj načrta ali politike za napad na civilno prebivalstvo	23
13. dejavnik Resne grožnje tistim, ki so zaščiteni po mednarodnem humanitarnem pravu	24
14. dejavnik Resne grožnje humanitarnim ali mirovnim operacijam	26
PRILOGA: Pravne opredelitve grozodejstev	27

Grozodejstva so najhujši zločini zoper človeštvo. Kot mednarodna hudodelstva so opredeljena zato, ker z njimi povezana dejanja prizadenejo samo bistvo človekovega dostojanstva.

I PREDSTAVITEV

OKVIRA ZA PREPOZNAVANJE GROZODEJSTEV

Kaj so grozodejstva

Izraz grozodejstva se nanaša na tri pravno opredeljena mednarodna hudodelstva: **genocid**, **hudodelstva zoper človečnost** in **vojna hudodelstva**. Opredelitve zanje je med drugim mogoče najti v Konvenciji o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida iz leta 1948, Ženevskih konvencijah iz leta 1949¹ in njihovih dopolnilnih protokolih iz leta 1977² ter Rimskem statutu Mednarodnega kazenskega sodišča iz leta 1998³.

Države članice Organizacije združenih narodov (OZN) so se v sklepnem dokumentu s svetovnega vrha leta 2005 (v 138. in 139. odstavku) zavezale, da bodo prebivalstvo zaščitile pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost, in to načelo je postalo znano kot odgovornost zaščititi (R2P – Responsibility to Protect). V povezavi s tem se je izraz grozodejstva razširil še na **etnično čiščenje**, ki po mednarodnem pravu sicer ni opredeljeno kot hudodelstvo, vendar vključuje dejanja, ki pomenijo hujšo kršitev mednarodnega prava človekovih pravic in humanitarnega prava ter so lahko že sama po sebi eno od priznanih grozodejstev, zlasti hudodelstvo zoper človečnost.⁴

Kdo so žrtve grozodejstev

Grozodejstva veljajo za najhujše zločine zoper človeštvo. Kot mednarodna hudodelstva so opredeljena zato, ker tovrstna dejanja prizadenejo samo bistvo človekovega dostojanstva, in sicer zlasti tistih oseb, ki bi jih morale države najbolj zaščititi, tako v miru in med vojno. Vendar pa se žrtve genocida, hudodelstev zoper človečnost in vojnih hudodelstev razlikujejo.

Genocid je v skladu z mednarodnim pravom kaznivo dejanje, storjeno zoper pripadnike neke narodnostne, etnične, rasne ali verske skupine. Čeprav so žrtve posamezniki, to postanejo zaradi svoje dejanske ali domnevne pripadnosti eni od navedenih skupin. Ko bomo govorili o možnih žrtvah genocida, bomo zanje uporabili izraz **zaščitene skupine**.

Hudodelstva zoper človečnost so dejanja, ki so del razširjenega ali sistematičnega napada na civilno prebivalstvo. Čeprav so med žrtvami napada lahko tudi necivilisti, mora biti ta usmerjen zoper civilno prebivalstvo, da se dejanje obravnava kot hudodelstvo zoper človečnost. Ko bomo govorili o možnih žrtvah hudodelstev zoper človečnost, bomo zanje uporabili izraz **civilno prebivalstvo**.

¹ Ženevske konvencije iz leta 1949 zajemajo Ženevsko konvencijo za izboljšanje položaja ranjencev in bolnikov oboroženih sil v vojni na kopnem (I. konvencijo), Ženevsko konvencijo za izboljšanje položaja ranjencev, bolnikov in brodolomcev oboroženih sil v vojni na morju (II. konvencijo), Ženevsko konvencijo o ravnanju z vojnimi ujetniki (III. konvencijo) in Ženevsko konvencijo o zaščiti civilnih oseb v času vojne (IV. konvencijo).

² Dopolnilna protokola iz leta 1977 sta Dopolnilni protokol k Ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949 o zaščiti žrtev mednarodnih oboroženih spopadov (Protokol I) in Dopolnilni protokol k Ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949 o zaščiti žrtev nemednarodnih oboroženih spopadov (Protokol II).

³ Opredelitve hudodelstev so v Prilogi.

⁴ Možne opredelitve etničnega čiščenja so v Prilogi.

Vojna hudodelstva so lahko storjena nad zelo različnimi žrtvami, tako tistimi, ki sodelujejo v bojih, in tistimi, ki ne. Med žrtve mednarodnih oboroženih spopadov sodijo skupine, ki so izrecno zaščitene s štirimi Ženevskimi konvencijami iz leta 1949, tj. 1) ranjenci in bolniki oboroženih sil v vojni na kopnem, 2) ranjenci, bolniki in brodolomci oboroženih sil v vojni na morju, 3) vojni ujetniki in 4) civilne osebe. Med njimi so tudi skupine, ki so zaščitene po Dopolnilnem protokolu I iz leta 1977. Pri nemednarodnih oboroženih spopadih je treba po skupnem 3. členu štirih Ženevskih konvencij zaščititi osebe, „ki pri sovražnostih ne sodelujejo dejavno, vključno s pripadniki oboroženih sil, ki so odložili orožje, in tistimi, ki ne morejo sodelovati v boju zaradi bolezni, ran, pridržanja ali drugega vzroka“. Med njimi so tudi skupine, ki so zaščitene po Dopolnilnem protokolu II iz leta 1977. V skladu z mednarodnim humanitarnim pravom so v obeh vrstah oboroženih spopadov zaščiteni tudi sanitetno in versko osebje, humanitarni delavci in pripadniki civilne zaščite. Ko bomo govorili o morebitnih žrtvah vojnih hudodelstev, bomo zanje uporabili izraz **tisti, ki so zaščiteni po mednarodnem humanitarnem pravu**.

Ker so mednarodna hudodelstva usmerjena proti različnim kategorijam žrtev, bomo za možne žrtve grozodejstev, zaščitene po mednarodnem pravu, uporabljali izraz **zaščitene skupine, prebivalstvo ali posamezniki**.

Zakaj je treba preprečevati grozodejstva

Ena od glavnih nalog posebnih svetovalcev Organizacije združenih narodov za preprečevanje genocida in odgovornost zaščititi je spodbuditi sprejetje ukrepov za preprečevanje grozodejstev. Osnovni in najbolj prepričljiv razlog za to je, da se **ohranijo človeška življenja**. Pri grozodejstvih gre večinoma za pojave velikih razsežnosti, in če jih preprečimo, se s tem izognemo precejšnjim človeškim žrtvam pa tudi fizičnemu,

psihosocialnemu in duševnemu trpljenju in travmam. Obstajajo pa še drugi pomembni razlogi, zakaj se usmeriti v preprečevanje.

Do grozodejstev največkrat prihaja v državah, v katerih vladajo negotove razmere ali ki se znajdejo v vrtincu krize. Zato lahko ukrepi za preprečevanje teh mednarodnih hudodelstev prispevajo k **miru in stabilnosti v državi**. Hkrati pa njihovo preprečevanje pomaga zagotoviti **mir in stabilnost na regionalni in mednarodni ravni**. Grozodejstva in njihove posledice se lahko razširijo na sosednje države, saj lahko denimo izzovejo ali podžgejo napetosti med skupinami, ki so opredeljene na verskih ali etničnih ločnicah, in ne z državno mejo. Varnostni svet Organizacije združenih narodov je v več resolucijah zapisal, da so hude kršitve mednarodnega prava človekovih pravic in humanitarnega prava grožnja za mednarodni mir in varnost. Preambula k Rimskemu statutu Mednarodnega kazenskega sodišča prav tako navaja, da „taka težka hudodelstva ogrožajo mir, varnost in blaginjo sveta“.

V preprečevanje se je smiselno usmeriti tudi zato, ker je to **veliko cenejše** od posredovanja ali spoprijemanja s posledicami teh dejanj. Vojne, humanitarne krize ter obnova držav in vzpostavitev trajnega miru po spopadih zahtevajo precejšnjo in vztrajno, pogosto dolgoletno mednarodno podporo. Ob pravočasnem ukrepanju mednarodne skupnosti so poleg tega potrebni manjši politični naporji kot tik pred krizo, ali ko ta že izbruhne, saj so takrat možnosti za preventivne ukrepe veliko bolj omejene in obstaja večja verjetnost političnega zastoja in neuspeha.

Države s sprejetjem ukrepov za preprečevanje grozodejstev in prevzemanjem svoje primarne odgovornosti zaščititi navsezadnje **gradijo svojo suverenost**, s tem pa se izognejo vmešavanju drugih držav ali mednarodnih akterjev. Kot je poudaril generalni sekretar Organizacije združenih narodov, namen načela odgovornosti zaščititi ni

spodkopati suverenost, pač pa se je izoblikovalo njej v bran. S preprečevanjem grozodejstev v okviru svojih meja namreč države izvajajo svoje suverene pristojnosti.

Ali obstaja pravna odgovornost za preprečevanje grozodejstev

Poleg moralne in etične odgovornosti vseh nas, da posamično in kolektivno zaščitimo prebivalstvo pred grozodejstvi, nas k temu zavezujejo tudi **široko uveljavljene pravne obveznosti**. Te izhajajo iz Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida, mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava ter mednarodnega običajnega prava. Nanje se sklicujejo tudi mednarodna sodišča, ki poleg tega razlagajo njihov dejanski pomen.

Med obveznosti držav po ratificiranih mednarodnih pogodbah ali v skladu z običajnim pravom sodi ne le obveznost kazenskega pregona storilcev, temveč tudi preprečevanja. V nekaterih primerih, na primer pri genocidu, je obveznost po **Konvenciji o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida** (I. člen) prerasla v normo običajnega mednarodnega prava, in torej zavezuje vse države, ne glede na to ali so konvencijo ratificirale. Obveznost „spoštovanja in zagotavljanja spoštovanja mednarodnega humanitarnega prava“ iz skupnega 1. člena **Ženevskih konvencij** prav tako velja za normo mednarodnega običajnega prava. To določbo je mogoče razlagati tako, da vključuje obveznost preprečevati kršitve mednarodnega humanitarnega prava, tudi vojna hudodelstva.

Mednarodno pravo človekovih pravic državam pogodbenicam nalaga tudi obveznost sprejetja ukrepov za preprečevanje dejanj, ki jih prepoveduje. Tako Konvencija proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju v 2. členu določa, da vsaka država pogodbenica „izvaja zakonske,

upravne, sodne ali druge učinkovite ukrepe, da bi na ozemlju pod svojo jurisdikcijo preprečila mučenje“. Če je mučenje del razširjenega ali sistematičnega napada na civilno prebivalstvo, lahko pomeni hudodelstvo zoper človečnost.

Meddržavno sodišče je 27. februarja 2007 razglasilo pomembno sodbo v zadevi v zvezi z uporabo Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida (Bosna in Hercegovina proti Srbiji in Črni gori). V njej je navedlo, da iz obveznosti preprečevanja po Konvenciji o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida izhaja obveznost, ki ni ozemeljsko omejena. Po njegovem mnenju je vsaka država, ki „bi lahko dejansko vplivala na ravnanje oseb, ki bi utegnile storiti genocid ali ga že izvajajo“, čeprav zunaj njenih meja, dolžna „uporabiti vsa razumno dostopna sredstva, da bi preprečila genocid, kolikor je to le mogoče“.

Načelo odgovornosti zaščititi, ki potrjuje primarno odgovornost države za zaščito prebivalstva pred grozodejstvi, temelji na vseh teh pravnih obveznostih in razlagah. Tako 138. odstavek sklepnega dokumenta svetovnega vrha iz leta 2005 navaja, da so države odgovorne za preprečevanje genocida, vojnih hudodelstev, etničnega čiščenja in hudodelstev zoper človečnost ter spodbujanja k tem dejanjem. 139. odstavek nato poudarja, da je mednarodna skupnost odgovorna za preprečevanje grozodejstev, in sicer tako da državam pomaga razviti zmogljivosti za zaščito prebivalstva in pomaga državam, kjer vladajo napetosti, „še preden izbruhnejo krize ali spopadi“. Mednarodna skupnost je, kadar

Kot je poudaril generalni sekretar Organizacije združenih narodov, namen načela odgovornosti zaščititi ni spodkopati suverenost, pač pa se je izoblikovalo njej v bran.

države prebivalstva „očitno ne zaščitijo“ pred grozodejstvi, pripravljena sprejeti „pravočasne in odločne“ kolektivne ukrepe v ta namen, z uporabo vseh razpoložljivih sredstev ter ob upoštevanju načel Ustanovne listine Organizacije združenih narodov in mednarodnega prava.

Kako lahko preprečimo grozodejstva

Za preprečevanje genocida, vojnih hudodelstev, etničnega čiščenja in hudodelstev zoper človečnost so odgovorne predvsem posamezne države. Preprečevanje je trajen proces, s katerim **se krepí sposobnost družb, da se uprejo grozodejstvom**, z doslednim spoštovanjem načel pravne države in varstva vseh človekovih pravic, brez razlikovanja, z vzpostavitvijo zakonitih in odgovornih državnih institucij, z izkoreninjenjem korupcije, s konstruktivnim pristopom k raznolikosti ter s podporo močni in raznovrstni civilni družbi in pluralističnim medijem. Brez tovrstnega varstva in jamstev za prebivalstvo lahko v državi nastanejo razmere, ki utegnejo pripeljati do grozodejstev. V takih primerih je treba storiti vse, da se prepreči verjetni razvoj dogodkov.

Grozodejstva običajno niso enkratni ali naključni pojavi, pač pa gre niz dogodkov, v katerem se ponujajo priložnosti, ko je možno ukrepati in jih preprečiti. Preden se nasilje sploh lahko razmahne in preraste v grozodejstva, morajo storilci razviti zmogljivosti, zbrati sredstva in storiti potrebne korake za doseg svojih ciljev. Hkrati to še ne pomeni, da že od samega začetka obstaja izdelan načrt za izvajanje grozodejstev. V nekaterih primerih genocida v preteklosti se je naklep za uničenje določene skupine izoblikoval šele v neki poznejši fazi.

Ker pa grozodejstva niso osamljen pojav, je mogoče vnaprej prepoznati opozorilne znake in kazalnike. To velja še zlasti za genocid in hudodelstva zoper človečnost. Če se **zavedamo njihovih vzrokov in znanilcev**

in znamo **prepoznati dejavnike tveganja**, ki lahko vodijo k njim ali jih omogočijo, lahko torej **opredelimo tudi ukrepe, ki jih lahko sprejmejo države in mednarodna skupnost** za njihovo preprečevanje.

Prej ko prepoznamo dejavnike tveganja, večja je možnost, da tovrstna dejanja preprečimo. Sčasoma namreč postanejo preventivni ukrepi čedalje težji in dražji. Če na primer vzgibe za stopnjevanje nasilja nad posamezno skupino prepoznamo dovolj zgodaj, lahko država ali mednarodna skupnost izoblikujeta strategije za zatrtje teh vzgibov. Kadar pa se grozodejstva že dogajajo, nam preostane le malo možnosti in se moramo včasih zateči tudi k prisilnim ukrepom, celo k uporabi sile, če vsem miroljubnim načinom spodleti.

Naloge posebnih svetovalcev za preprečevanje genocida in odgovornost zaščititi

Posebna svetovalca generalnega sekretarja Organizacije združenih narodov za preprečevanje genocida in odgovornost zaščititi, ki imata različne, vendar dopolnjujoče se naloge, s skupnimi močmi **prispevata k državnim in mednarodnim prizadevanjem za zaščito prebivalstva pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost ter spodbujanjem k tem dejanjem.**

Posebni svetovalec za preprečevanje genocida deluje kot mehanizem za zgodnje opozarjanje, saj generalnega sekretarja Organizacije združenih narodov in prek njega Varnostni svet opozarja na primere, v katerih obstaja tveganje genocida, in daje priporočila. Poleg tega priporočila ustrezne preventivne ukrepe ter sistem Združenih narodov, države članice, regionalne organizacije in civilno družbo spodbuja k njihovi uporabi. Posebna svetovalka za odgovornost zaščititi, ki deluje pod vodstvom posebnega svetovalca za preprečevanje genocida, usmerja vsebinski,

politični, institucionalni in praktični razvoj načela odgovornosti zaščititi ter njegovo izvajanje v Organizaciji združenih narodov, državah članicah, regionalnih organizacijah in civilni družbi.

Posebna svetovalca imata skupni urad, in sicer Urad za preprečevanje genocida in odgovornost zaščititi. Ta zbira informacije in izvaja ocene razmer po svetu, ki bi lahko privedle do grozodejstev ali spodbujanja k njim. Z usposabljanjem in tehnično pomočjo za krepitev zmogljivosti preprečevanja, zgodnjega opozarjanja in odzivanja si prizadeva za razvoj zmogljivosti Organizacije združenih narodov, držav članic, regionalnih in podregionalnih organizacij ter civilne družbe, za boljše poznavanje vzgibov in dogodkov ter ukrepov, ki bi jih lahko sprejeli za preprečevanje grozodejstev, prav tako pa skrbi za ozaveščanje držav in drugih akterjev o njihovi odgovornosti zaščititi.

Omeniti velja, da so s **preprečevanjem grozodejstev povezane tudi naloge drugih agencij in oddelkov Organizacije združenih narodov**. Med temi so Oddelek za politične zadeve (DPA), ki se ukvarja s preprečevanjem in mirnim reševanjem sporov, Oddelek za mirovne operacije (DPKO), in sicer v okviru svojih dejavnosti za zaščito civilistov, Urad visokega komisarja OZN za človekove pravice (OHCHR), ki ima vodilno vlogo pri spodbujanju in varstvu človekovih pravic, Urad visokega komisarja OZN za begunce (UNHCR), ki si prizadeva za zaščito pregnancev in oseb brez državljanstva, Program Združenih narodov za razvoj (UNDP), ki med drugim zagovarja načela pravne države in podpira demokratično vodenje in pobude za preprečevanje kriz, ter Urad OZN za koordinacijo humanitarnih zadev (OCHA), ki si prizadeva za usklajevanje vseh humanitarnih dejavnosti, da bi čim bolj omejili posledice oboroženih spopadov. Mehanizmi Organizacije združenih narodov za spremljanje človekovih pravic, kot so pogodbeni telesa na tem področju in posebni postopki Sveta za človekove pravice, imajo prav tako lahko

pomembno vlogo pri opozarjanju.

Čemu je namenjen okvir za prepoznavanje grozodejstev

Leta 2009 je takratni Urad posebnega svetovalca za preprečevanje genocida pripravil okvir za pravočasno opozarjanje pri oceni tveganja genocida. Ker pa je urad pozneje prevzel tudi podporne naloge za posebnega svetovalca za odgovornost zaščititi, se je pokazala potreba po pripomočku, ki ne bi bil namenjen samo za prepoznavanje tveganja genocida, temveč tudi hudodelstev zoper človečnost, vojnih hudodelstev in etničnega čiščenja. Poleg tega se je zaradi drugačnih okoliščin in boljšega razumevanja dogajanj v povezavi z grozodejstvi pokazala potreba po prenovi prvotnega okvira.

Ta okvir tako nadomešča prejšnjega in je **celovit pripomoček za prepoznavanje in oceno tveganja grozodejstev**. Pri prenovi so bili upoštevani tudi najnovejši razvoj dogodkov in nova dognanja v zvezi z dogajanjem, ki vodijo v ta hudodelstva. O njem so potekala posvetovanja znotraj in zunaj sistema Združenih narodov. Na podlagi tega je nastal okvir, ki je pripomoček za oceno tveganja pojava grozodejstev v vseh delih sveta in za prepoznavanje najbolj ogroženih držav.

Za učinkovito oceno je potrebno sistematično zbiranje zanesljivih podatkov na podlagi dejavnikov tveganja in kazalnikov, opredeljenih v okviru. Širši dejavniki tveganja in bolj konkretni kazalniki združujejo opredelitve hudodelstev po mednarodnem pravu, sodno prakso mednarodnih sodišč in empirične analize preteklih in sedanjih situacij.

V nasprotju z genocidom in hudodelstvi zoper človečnost ne obstaja enotna vsebinska opredelitev vseh vojnih hudodelstev, zato se okvir osredotoča samo na tista, ki posegajo v zaščito človeških življenj, kar je osnovni namen

preventivnega delovanja. Ker se poleg tega načelo odgovornosti zaščititi osredotoča na zaščito prebivalstva pred najhujšimi kršitvami mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava, okvir zajema sistematične in bolj razširjene oblike vojnih hudodelstev. Etnično čiščenje sicer pravno ni jasno opredeljeno kot mednarodno hudodelstvo, vendar vključuje dejanja, ki lahko pomenijo druga grozodejstva ali njihove prvine, zato je bilo vključeno v analizo dejavnikov tveganja teh hudodelstev.

Posebna svetovalca generalnega sekretarja OZN za preprečevanje genocida in odgovornost zaščititi s skupnimi močmi prispevata k državnim in mednarodnim prizadevanjem za zaščito prebivalstva pred grozodejstvi.

zato je bilo vključeno v analizo dejavnikov tveganja teh hudodelstev.

Okvir je javni dokument. Urad mednarodne, regionalne in državne akterje spodbuja, naj ga uporabljajo pri oblikovanju mehanizmov opozarjanja ali drugih mehanizmov spremljanja, ocenjevanja in napovedovanja. Poleg tega državam članicam priporoča, naj ga uporabljajo pri prepoznavanju odlik in slabosti v zmogljivostih za preprečevanje grozodejstev in strategijah na nacionalni ravni.

Kaj so dejavniki tveganja in kazalniki

Dejavniki tveganja so dejavniki, ki povečujejo tveganje ali verjetnost negativnih posledic. Med njimi so ravnanja, okoliščine ali značilnosti, ki ustvarjajo ugodno okolje za grozodejstva ali kažejo na možnost, verjetnost ali tveganje njihovega pojava. Dejavniki tveganja niso vsi enaki. Nekateri so strukturni, kot so šibke državne strukture, drugi pa zadevajo bolj spremenljive okoliščine ali dogodke, ki izzovejo tovrstna

dejanja. Zaradi teh in drugih spremenljivih značilnosti lahko splošno tveganje preraste v večjo verjetnost, da bodo storjena grozodejstva.

Kazalniki, vključeni v okvir, so različne pojavne oblike vsakega dejavnika tveganja, in tako pomagajo opredeliti, v kolikšni meri so ti izraženi. Kazalniki v okviru izhajajo iz preteklih in sedanjih primerov, vendar so navedeni le nekateri.

Kako uporabljati okvir za prepoznavanje grozodejstev

Okvir vsebuje dva glavna analitična pripomočka za oceno tveganja grozodejstev: a) seznam **štirinajstih dejavnikov tveganja**; b) **kazalnike** za vsak dejavnik tveganja. Med štirinajstimi navedenimi dejavniki tveganja je prvih osem skupnih vsem grozodejstvom, kar kaže na dejstvo, da do teh pogosto prihaja v podobnih okoljih in imajo več skupnih značilnosti ali lastnosti. Poleg teh splošnih dejavnikov okvir opredeljuje šest dodatnih dejavnikov tveganja, in sicer po dva, ki sta značilna za vsako od mednarodnih hudodelstev – tj. genocid, hudodelstva zoper človečnost in vojna hudodelstva.

Skupni dejavniki tveganja nam pomagajo ugotoviti verjetnost grozodejstev na splošno, ne da bi nujno opredelili njihovo vrsto. V začetnih fazah spremljanja namreč ni vedno mogoče ugotoviti, za katero vrsto hudodelstva obstaja največja nevarnost. To postane bolj jasno sčasoma, skladno z razvojem dogodkov. Tako na primer zaradi šibkih državnih struktur prebivalstvu ali skupinam prebivalstva lahko grozi katero koli od teh dejanj. Poleg tega lahko v isti situaciji hkrati pride do različnih oblik grozodejstev ali pa eno od njih vodi v druge oblike.

Specifični dejavniki tveganja pa so po drugi strani svojstveni znaki in znanilci, ki niso skupni vsem trem vrstam hudodelstev. Tako je na primer za genocid značilen naklep, da se delno ali v

celoti iztrebi neka narodnostna, etnična, rasna ali verska skupina. Znaki ali konkretni dokazi o takem naklepu kažejo na povečano nevarnost genocida. Specifični dejavniki tveganja izhajajo iz pravnih opredelitev hudodelstev, čeprav niso omejeni zgolj nanje, prav tako se ne morejo uporabljati kot dokazno gradivo.

Analitiki naj bi pri oceni tveganja grozodejstev v danih okoliščinah z uporabo okvira **zbirali in ocenili informacije na podlagi dejavnikov tveganja in kazalnikov**. Tako naj bi na podlagi 1. dejavnika tveganja (Oboroženi spopadi in druge negotove razmere) zbirali zanesljive informacije iz različnih virov ter ocenili, ali kateri koli od kazalnikov obstaja ali se je spremenil: ali gre za mednarodni ali nemednarodni oboroženi spopad (kazalnik 1.1), ali obstajajo dokazi o humanitarni krizi ali izrednih humanitarnih razmerah (kazalnik 1.2), ali gre za negotove politične razmere, ki so posledica različnih dejavnikov (kazalniki od 1.3 do 1.6), negotove gospodarske razmere (kazalniki od 1.7 do 1.9) ali negotove družbene razmere (kazalnika 1.10 in 1.11). Analiza vseh zbranih podatkov bo nato podlaga za oceno, ali bi napetosti v državi lahko prerasle v ustrezne razmere za pojav grozodejstev in s tem obstoj 1. dejavnika tveganja.

Pri uporabi okvira bi bilo treba upoštevati nekaj pravil. Prvič, **za oceno, da obstaja precejšnje tveganje grozodejstev, ni nujen obstoj vseh dejavnikov tveganja**. Tako poznamo primere, pri katerih na podlagi zbranih informacij obstaja večina dejavnikov tveganja, a se grozodejstva ne zgodijo, ker morda ni dogodka, ki bi jih izzval, ali pa obstaja izrazit odvrtilni dejavnik. Včasih ni mogoče pridobiti dovolj zanesljivih informacij, ki bi potrjevale obstoj nekega dejavnika tveganja. Vendar pa bi morali analitiki kljub temu opozoriti na verjetnost pojava grozodejstev. Dejavniki, ki jih izzovejo, prav tako niso vedno predvidljivi, izrazit odvrtilni dejavnik pa lahko izzveni ali izgine. Poleg tega je treba upoštevati skupne dejavnike. Tudi informacij o obstoju specifičnih

dejavnikov tveganja včasih ni mogoče pridobiti dovolj zgodaj.

Drugič, **čim več dejavnikov tveganja (in ustreznih kazalnikov) obstaja, tem večje je tveganje grozodejstev**. Večje ko je število kazalnikov na posamezen dejavnik tveganja, večja sta njegov pomen in vloga v neki situaciji.

Tretjič, **dejavniki tveganja in kazalniki niso razvrščeni po pomembnosti, saj se ta razlikuje glede na okoliščine**. Čeprav oboroženi spopadi veljajo za največji in najpomembnejši dejavnik tveganja, niso pogoj za vsa grozodejstva – do genocida in hudodelstev zoper človečnost lahko pride tudi v obdobju miru. Nekateri dejavniki tveganja imajo nedvomno večjo težo kot drugi ali se pojavljajo pogosteje. Vsi pa povečujejo tveganje za pojav grozodejstev.

Pri obravnavi in tehtanju vseh značilnosti in njihovem **vključevanju v širšo politično, vsebinsko, zgodovinsko in kulturno analizo** navsezadnje okvir za prepoznavanje grozodejstev analitika ne sme omejevati. Poleg tega bi morale ocene zaradi novih pojavov in oblik nasilja in ravnanja v povezavi s spopadi upoštevati nove značilnosti, ki se lahko pojavijo.

Kako točne so ocene tveganja grozodejstev

Okvir za prepoznavanje grozodejstev ponuja nabor prvin, ki analitikom omogočajo **kakovostne in sistematične ocene tveganja grozodejstev** v konkretnih okoliščinah. Vendar sama prisotnost dejavnikov tveganja neposredno ali neizogibno ne privede do pojava grozodejstev. Pravzaprav so nekateri dejavniki tveganja prisotni v številnih situacijah in družbah po vsem svetu, kjer do grozodejstev ne pride. Zakaj? To je mogoče pripisati tamkajšnjim stebrom odpornosti, zunanji pomoči, ki ublaži tveganje, dejstvu, da jih voditelji nočejo storiti ali dovoliti, ali zgolj odsotnosti dejavnika ali dogodka, ki bi jih izzval. Po drugi strani pa lahko verjetni potek dogodkov

Za učinkovito oceno je potrebno sistematično zbiranje zanesljivih informacij na podlagi dejavnikov tveganja in kazalnikov, opredeljenih v okviru.

iztirijo nepredvideni dogodki.

A čeprav je mogoče potegniti neposredno vzročno-posledično razmerje med obstojem določenih dejavnikov tveganja in pojavom grozodejstev, do teh **le redko pride, kadar ni nobenega ali večine dejavnikov tveganja** iz okvira.

II OKVIR ZA PREPOZNAVANJE GROZODEJSTEV

SKUPNI DEJAVNIKI TVEGANJA

1	Oboroženi spopadi in druge negotove razmere
2	Pretekle hude kršitve mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava
3	Šibke državne strukture
4	Vzgibi ali spodbude
5	Zmoglјivosti za izvajanje grozodejstev
6	Odsotnost odvračilnih dejavnikov
7	Ugodne okoliščine ali pripravljalni ukrepi
8	Sprožilci

SPECIFIČNI DEJAVNIKI TVEGANJA

Genocid

9	Trenja med skupinami ali vztrajna diskriminacija zaščitenih skupin
10	Znaki, ki kažejo na naklep, da se delno ali v celoti iztrebi neka zaščiten skupina

Hudodelstva zoper človečnost

11	Znaki, ki kažejo na razširjen ali sistematičen napad na civilno prebivalstvo
12	Znaki, ki kažejo na obstoj načrta ali politike za napad na civilno prebivalstvo

Vojna hudodelstva

13	Resne grožnje tistim, ki so zaščiteni po mednarodnem humanitarnem pravu
14	Resne grožnje humanitarnim ali mirovnim operacijam

1. DEJAVNIK TVEGANJA

Oboroženi spopadi in druge negotove razmere

Razmere, ki v državi ustvarjajo napetosti in ugodno okolje za grozodejstva

Kazalniki

1.1	Mednarodni ali nemednarodni oboroženi spopad
1.2	Varnostna kriza, ki jo med drugim povzročijo odpoved mirovnih sporazumov, oboroženi spopadi v sosednjih državah, grožnje z zunanjim posredovanjem ali teroristična dejanja
1.3	Humanitarna kriza ali izredne humanitarne razmere, tudi kadar jih povzročijo naravne nesreče ali epidemije
1.4	Negotove politične razmere, ki jih povzroči nenadna ali izredna sprememba režima ali prenos oblasti
1.5	Negotove politične razmere, ki jih povzročijo boj za oblast ali vse močnejša nacionalistična, oborožena ali skrajna opozicijska gibanja
1.6	Politične napetosti, ki jih povzročijo avtorski režimi ali trdovratno zatiranje političnih nasprotnikov
1.7	Negotove gospodarske razmere, ki so posledica pomanjkanja virov ali sporov glede njihove rabe ali izkoriščanja
1.8	Negotove gospodarske razmere, ki so posledica hude gospodarske krize v državi
1.9	Negotove gospodarske razmere, ki so posledica hude revščine, množične brezposelnosti ali globoko zakoreninjenih horizontalnih neenakosti
1.10	Negotove družbene razmere, ki jih povzročijo upor ali množični protesti proti državnim oblastem ali politiki
1.11	Negotove družbene razmere, ki so posledica izključenosti ali napetosti na podlagi identitete, njenega dojetja ali njenih skrajnih oblik

Komentar:

Grozodejstva se običajno zgodijo ob mednarodnih ali nemednarodnih oboroženih spopadih, za katere so značilni množični pojavi nasilja, negotovost in dopustnost dejanj, ki bi bila drugače nesprejemljiva. To je hkrati obdobje, ko je običajno država najbolj sposobna škodljivih ravnanj. Oborožen spopad je nasilen način reševanja problemov, zato je nevarnost grozodejstev v takih obdobjih veliko večja. Vendar lahko tudi razmere, ki sicer niso značilne za oborožene spopade, v državi povzročijo take napetosti, da ta postane bolj nagnjena k hudim kršitvam človekovih pravic in navsezadnje h grozodejstvom. Genocid in hudodelstva zoper človečnost pa se lahko zgodijo tudi v obdobju miru, zlasti ob veliki politični negotovosti, ogroženi varnosti države ali celo gospodarski ali družbeni negotovosti. Ni nujno, da negotove razmere ali oboroženi spopadi vodijo v grozodejstva, vsekakor pa povečajo njihovo verjetnost.

Pretekle hude kršitve mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava

Pretekle ali trenutne hude kršitve mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava, ki niso bile preprečene, kaznovane ali ustrezno obravnavane ter utegnejo povzročiti nove kršitve, zlasti če sledijo prepoznavnim vzorcem, tudi tiste, ki se lahko štejejo za grozodejstva

Kazalniki

2.1	Pretekle ali trenutne hude omejitve ali kršitve mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava, zlasti če sledijo prepoznavnim vzorcem in so usmerjene proti zaščitenim skupinam, prebivalstvu ali posameznikom
2.2	Pretekla dejanja genocida, hudodelstva zoper človečnost in vojna hudodelstva ter ščuvanje k tem dejanjem
2.3	Politika ali praksa splošnega nekaznovanja ali dopuščanja hudih kršitev mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava, grozodejstev ali ščuvanja k tem dejanjem
2.4	Neukrepanje, nepripravljenost za uporabo ali zavrnitev uporabe vseh možnih sredstev, da bi preprečili načrtovane, predvidljive ali trenutne kršitve mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava, verjetna grozodejstva ali ščuvanje k tem dejanjem
2.5	Nenehna podpora skupinam, obdolženim vpletenosti v hude kršitve mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava, tudi grozodejstva, ali neobsojanje njihovih dejanj
2.6	Opravičevanje ali zanikanje hudih kršitev mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava ali grozodejstev ali pristransko poročanje o njih
2.7	Politicizacija sprave in tranzicijske pravičnosti ali njuna odsotnost po konfliktu
2.8	Splošno nezaupanje v državne ustanove ali med skupinami, ki je posledica nekaznovanosti

Komentar:

Družbe, ki so v preteklosti izkusile nasilna dejanja in hude kršitve mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava ali grozodejstva ali so trenutno priča takim dejanjem, so bolj nagnjene k novim grozodejstvom. Izkušnje kažejo, da se pred grozodejstvi, zlasti pa genocidom, najprej pojavljajo manjše kršitve mednarodnega prava človekovih pravic ali mednarodnega humanitarnega prava, ki so manj obsežne ali sistematične. Običajno gre za kršitve državljanskih in političnih pravic pa tudi za precejšnje omejevanje ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic, ki so pogosto povezani z različnimi oblikami diskriminacije ali izključevanja zaščitenih skupin, prebivalstva ali posameznikov. Ta dejavnik tveganja je pomemben tudi, kadar grozodejstvom ne sledijo postopki individualne kazenske odgovornosti in povračila škode, postopki ugotavljanja resnice in sprave ter celovite reforme na področju varnosti in pravosodja. V takih razmerah je zelo verjetno, da družba znova poseže po nasilnih dejanjih.

3. DEJAVNIK TVEGANJA

Šibke državne strukture

Okoliščine, ki negativno vplivajo na sposobnost države preprečiti ali ustaviti grozodejstva

Kazalniki

3.1	Notranjepravni okvir ne zagotavlja zadostnega in učinkovitega varstva, ki se dopolnjuje z ratifikacijo in prenosom ustreznih pogodb s področja mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava v notranjo zakonodajo
3.2	Državne ustanove, zlasti tiste na področju pravosodja, odkrivanja in pregona ter človekovih pravic, nimajo zadostnih sredstev, niso ustrezno zastopane ali niso ustrezno usposobljene
3.3	Pravosodje ni neodvisno in nepristransko
3.4	Premalo civilnega nadzora nad varnostnimi silami
3.5	Velika razširjenost korupcije ali slabo upravljanje
3.6	Odsotnost ali nezadostnost zunanjih ali notranjih mehanizmov za nadzor in ugotavljanje odgovornosti, tudi tistih, na katere lahko žrtve naslovijo svoje zahteve
3.7	Neozaveščenost in nezadostna usposobljenost na področju mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava med pripadniki vojaških in izrednih oboroženih sil ter drugimi akterji
3.8	Nezadostne zmogljivosti za zagotovitev, da sredstva in metode bojevanja ustrezajo standardom mednarodnega humanitarnega prava
3.9	Nezadostna sredstva za reforme ali razvoj institucij kljub regionalni ali mednarodni podpori
3.10	Nezadostna sredstva za izvedbo celovitih ukrepov za zaščito prebivalstva

Komentar:

Če država grozodejstev ni sposobna preprečiti, je precej večja nevarnost, da do njih pride. Država prebivalstvo varuje tako, da vzpostavlja okvire in ustanove, ki delujejo v skladu z načeli pravne države in dobrega upravljanja. Ko pa te strukture niso dovolj močne ali jih celo ni, se sposobnost preprečiti grozodejstva znatno zmanjša, prebivalstvo pa je posledično izpostavljeno posameznikom in skupinam, ki bi lahko izkoristili omejitve ali nedelovanje državnih organov ali se zatekli k nasilju v odgovor na dejanske ali domnevne grožnje. To velja zlasti med oboroženimi spopadi, ko je nujno, da tisti, ki se zatečejo k uporabi sile, v celoti poznajo pravila, katerih namen je zaščita prebivalstva pred tako silo, in jih tudi spoštujejo ter imajo v ta namen na voljo potrebna sredstva. Nemoč državnih struktur ne vodi nujno v grozodejstva, zmanjša pa zaščito prebivalstva in skupaj z drugimi dejavniki poveča verjetnost grozodejstev.

Vzgibi ali spodbude

Vzroki, cilji ali povodi, ki upravičujejo uporabo nasilja proti zaščitenim skupinam, prebivalstvu ali posameznikom, tudi iz vrst zunanjih akterjev

Kazalniki

4.1	Politični vzgibi, zlasti če so usmerjeni v prevzem ali utrditev oblasti
4.2	Ekonomski interesi, tudi tisti, ki izhajajo iz želje po ohranitvi elit ali identitetnih skupin, njihovi blaginji ali nadzoru nad viri
4.3	Strateški ali vojaški interesi, tudi tisti, ki izhajajo iz varovanja ozemlja ali virov ali prevzema nadzora nad njimi
4.4	Drugi interesi, tudi tisti, ki so usmerjeni v ustvarjanje identitetno homogenih območij
4.5	Dejanske ali domnevne grožnje, ki jih predstavljajo zaščitene skupine, prebivalstvo ali posamezniki za interese ali cilje storilcev, tudi občutki nelojalnosti do skupnih prizadevanj
4.6	Dejanska ali domnevna pripadnost zaščitenih skupin, prebivalstva ali posameznikov oboroženim nasprotujočim si stranem ali njihovo podpiranje
4.7	Ideologije, ki so utemeljene na ideji nadvlade določene identitete ali njenih skrajnih oblikah
4.8	Politizacija zamer, trenj ali nekaznovanosti iz preteklosti
4.9	Družbena travma kot posledica neustrezno obravnavanih nasilnih dejanj, ki so ustvarila občutek izgube, izgnanosti in nepravilnosti ter celo željo po maščevanju

Komentar:

Pri ugotavljanju kazenske odgovornosti vzgibi in spodbude, ki storilce vodijo v grozodejstva, niso pomemben dejavnik, saj niso vključeni v pravne opredelitve teh hudodelstev. Vendar je z vidika pravočasnega opozarjanja izjemno pomembno, da se ugotovijo vzgibi, cilji in povodi, zaradi katerih bi se lahko posamezniki ali skupine zatekli k množičnemu nasilju, da bi dosegli neke cilje, utrdili ideologijo ali se odzvali na dejanske ali domnevne grožnje. S tem se tudi lažje oceni verjetnost teh hudodelstev in spodbudi razvoj strategij za onemogočanje ali preprečevanje nastanka teh vzgibov ali spodbud. Noben vzgib ali spodbuda sama po sebi ne vodi v grozodejstvo, vendar določeni vzgibi ali spodbude, zlasti če so utemeljeni na ideologiji izključevanja, ki se kaže v delitvah na „nas“ in „njih“ s poudarkom na razlikah, verjetneje privedejo do takih dejanj. Pomembno vlogo lahko pri tem odigra tudi zgodovinsko, politično, gospodarsko in celo kulturno okolje, v katerem se te ideologije izoblikujejo.

5. DEJAVNIK TVEGANJA

Zmogljivosti za izvajanje grozodejstev

Okoliščine, ki kažejo, da so akterji sposobni storiti grozodejstva

Kazalniki

5.1	Razpoložljivost človeških virov, orožja in streliva ali (javnih ali zasebnih) finančnih sredstev za njihovo pridobitev
5.2	Zmogljivosti za prevoz in razporeditev osebja ter prevoz in distribucijo orožja in streliva
5.3	Zmogljivosti za zagotovitev velikega števila podpornikov med prebivalstvom ali posameznimi skupinami in dostopnost sredstev za njihovo mobilizacijo
5.4	Tradicija pokornosti in konformizma
5.5	Prisotnost drugih oboroženih sil ali paravojaških skupin ali obstoj vezi z njimi
5.6	Gospodarski akterji ali podjetja, ki lahko omogočijo grozodejstva z dobavo blaga in storitev ali z drugimi oblikami praktične ali tehnične podpore storilcem
5.7	Finančna, politična ali druga oblika podpore vplivnih ali premožnih akterjev v državi
5.8	Podpora v obliki oboroženih sil, finančnih virov, logistike, usposabljanja ali v kakršni koli drugi obliki, ki jo zagotavljajo zunanji akterji, tudi države, mednarodne in regionalne organizacije, podjetja itd.

Komentar:

Storiti grozodejstvo ni tako enostavno. Zlasti za genocid in hudodelstva zoper človečnost, pa tudi za veliko vojnih hudodelstev, je značilno nasilje velikih razsežnosti, ki zahteva veliko načrtovanja in je v večini primerov prisotno dlje časa. Zato morajo akterji, ki nameravajo storiti grozodejstvo, imeti na voljo zadostna sredstva in podporo v državi ali iz tujine. Zmogljivosti za ta dejanja se lahko razvijejo namenoma ali naključno. Tako to, da imajo države ali skupine zmogljivosti storiti grozodejstva, še ne pomeni, da jih bodo storile. Za to je namreč potrebna tudi namera uporabiti te zmogljivosti proti zaščiteni skupini, prebivalstvu ali posamezniku. Zato je treba ta dejavnik tveganja obravnavati v povezavi z drugimi. Medtem ko skupine, ki nimajo zmogljivosti storiti grozodejstva – v primerih, ko enega ali več zgoraj navedenih kazalnikov ni – najverjetneje ne bodo sposobne izpeljati nobenega načrta ali pa bodo imele pri tem mnogo težav.

Odsotnost odvrtačilnih dejavnikov

Odsotnost značilnosti, ki bi lahko pomagale preprečiti hujša nasilna dejanja, usmerjena proti zaščitenim skupinam, prebivalstvu ali posameznikom, ali omiliti njihove posledice

Kazalniki

6.1	Pomanjkanje ali odsotnost postopkov za opolnomočenje, virov, zaveznikov ali drugih značilnosti, ki bi lahko okrepili sposobnost zaščitenih skupin, prebivalstva ali posameznikov, da se obvarujejo sami
6.2	Odsotnost močne, organizirane in reprezentativne civilne družbe ter svobodnih, pluralističnih in neodvisnih medijev v državi
6.3	Premalo interesa in pozornosti mednarodne civilne družbe ali omejen dostop do mednarodnih medijev
6.4	Odsotnost ali omejena prisotnost Organizacije združenih narodov, mednarodnih nevladnih organizacij ali drugih mednarodnih ali regionalnih akterjev, ki bi imeli dostop do prebivalstva
6.5	Država ni članica mednarodnih ali regionalnih organizacij in ni zavezana k izpolnjevanju obveznosti članstva ali ne sodeluje v njihovih dejavnostih
6.6	Premalo stikov, premajhna odprtost in slabo razviti politični ali gospodarski odnosi z drugimi državami ali organizacijami
6.7	Nezadostno sodelovanje države z mednarodnimi in regionalnimi mehanizmi za varovanje človekovih pravic
6.8	Premalo spodbud in nepripravljenost strani v spopadu vzpostaviti dialog, popuščati in sprejeti pomoč mednarodne skupnosti
6.9	Nezainteresiranost, nepripravljenost ali nesposobnost članic Organizacije združenih narodov ali mednarodnih ali regionalnih organizacij podpreti državo pri izvajanju odgovornosti zaščititi pred grozodejstvi ali ukrepati, kadar država očitno ne izpolni te obveznosti
6.10	Premalo podpore sosednjih držav pri zaščiti ogroženega prebivalstva in prebivalstva, ki potrebuje zatočišče, vključno z zaprtjem meja, prisilno repatriacijo in omejevanjem pri zagotavljanju pomoči
6.11	Odsotnost mehanizma za pravočasno opozarjanje, ki bi bil v pomoč pri preprečevanju grozodejstev

Komentar:

Kot je razvidno iz tega okvira, do grozodejstev pride, kadar sovpade več navedenih značilnosti. Nekatere od teh so neposredni znanci grozodejstev, medtem ko imajo lahko druge bolj posreden učinek in so drugotnega pomena ali so celo preveč splošne, da bi jih sploh upoštevali. Vendar lahko te značilnosti, tudi če so zgolj posredne, pomagajo preprečiti stopnjevanje nasilja ali ga celo ustaviti in s tem zmanjšajo verjetnost grozodejstev. Nekatere so prisotne že pred pojavom napetosti, kriz ali spopadov, med tem ko se druge lahko pojavijo šele z zaostrovanjem razmer. Ne glede na to ali so zunanje ali notranje, jih je pri opozarjanju treba upoštevati.

7. DEJAVNIK TVEGANJA

Ugodne okoliščine ali pripravljalni ukrepi

Postopni ali nenadni dogodki ali ukrepi, ki ustvarjajo spodbudno okolje za grozodejstva ali kažejo nanje

Kazalniki

7.1	Sprejetje izrednih zakonskih ali varnostnih ukrepov, ki spodkopavajo temeljne pravice
7.2	Ukinitev ključnih državnih ustanov, vmešavanje v njihovo delo ali ukrepi, ki povzročijo spremembe v njihovi strukturi ali vplivajo na razmerje moči, zlasti kadar to privede do izključitve zaščitene skupine ali njihove nezastopanosti
7.3	Krepitev varnostnih sil, njihova reorganizacija ali uporaba proti zaščitenim skupinam, prebivalstvu ali posameznikom
7.4	Pridobitev velike količine orožja in streliva ali drugih sredstev, s katerimi je mogoče povzročiti škodo
7.5	Vzpostavitev milic ali paravojaških skupin ali okrepljena podpora njihovem delovanju
7.6	Uvedba strogega nadzora nad uporabo komunikacijskih sredstev ali prepoved dostopa do njih
7.7	Izgon nevladnih in mednarodnih organizacij, medijev ali drugih akterjev, prepoved njihovega delovanja ali uvedba strogih omejitev za njihovo delovanje in gibanje
7.8	Pogostejše kršitve pravice do življenja, telesne nedotakljivosti, svobode ali varnosti pripadnikov zaščitene skupine, prebivalstva ali posameznikov ali nedavno sprejetje ukrepov ali zakonodaje, ki nanje vpliva ali jih namerno diskriminira
7.9	Povečano število hujših napadov na ženske in otroke ali ustvarjanje pogojev, ki omogočajo spolne napade na te skupine, tudi kot način ustrahovanja
7.10	Ustvarjanje smrtno nevarnih življenjskih razmer ali deportacija, segregacija, evakuacija, odvzem svojcem, zbiranje, prisilno razseljevanje ali preseljevanje zaščitene skupine, prebivalstva ali posameznikov v taborišča, na podeželje, v gete ali druga zbirna mesta
7.11	Uničenje ali plenjenje osnovnih dobrin, naprav ali objektov, ki so bistvenega pomena za zaščitene skupine, prebivalstvo ali posameznike, ali premoženja, povezanega s kulturno in versko identiteto
7.12	Uporaba oznak za osebe ali njihovo premoženje na osnovi pripadnosti neki skupini
7.13	Povečana politizacija identitete, preteklih dogodkov ali vzgibov za nasilna dejanja
7.14	Razmah hujskaštva, propagande ali sovražnega govora proti zaščitenim skupinam, prebivalstvu ali posameznikom

Komentar:

Grozodejstva, zlasti genocid in hudodelstva zoper človečnost, so posledica dogodkov, katerih načrtovanje, usklajevanje in izvedba zahtevajo precej časa. To niso spontani ali osamljeni dogodki, do katerih pride brez kakršnih koli priprav. Kot je navedeno pri prejšnjem dejavniku, storilci potrebujejo tudi zadostna sredstva, da bi lahko storili množična ali razširjena nasilna dejanja. Ta pa niso vedno takoj na voljo in je potrebnega precej časa, da se zberejo. Zato bi morali biti sposobni v teh dogodkih prepoznati dogajanja, dejanja ali spremembe, ki nakazujejo verjetnost, da nekateri akterji delujejo v smeri množičnega nasilja ali celo grozodejstev. Ta dogajanja, dejanja ali spremembe lahko poleg tega pomagajo ustvariti okolje, ki je naklonjeno takim hudodelstvom ali jih celo spodbuja. Prepoznavanje teh kazalnikov in njihove vzročno-posledične povezave z verjetnostjo grozodejstev ni vedno preprosto, je pa izjemno pomembno. Tako kot pri vseh dejavnih tveganja je treba tudi pri analizi tega dejavnika upoštevati, da so lahko v danih okoliščinah prisotni tudi drugi dejavniki.

Sprožilci

Dogodki ali okoliščine, ki lahko, čeprav na videz nimajo nikakršne povezave z grozodejstvi, zaostrijo razmere in jih izzovejo

Kazalniki

8.1	Nenadna razmestitev varnostnih sil ali izbruh oboroženih sovražnosti
8.2	Širitev oboroženih spopadov ali napetosti v sosednjih državah
8.3	Ukrepi mednarodne skupnosti, ki se dojemajo kot grožnja suverenosti države
8.4	Nenadne ali izredne spremembe oblasti, prenosi oblasti ali spremembe v politični moči skupin
8.5	Napadi na življenje, telesno nedotakljivost, svobodo ali varnost voditeljev, pomembnih posameznikov ali članov nasprotnih skupin; druga hujša nasilna dejanja, kot so teroristični napadi
8.6	Verski dogodki ali dejanska ali domnevna dejanja verske nestrpnosti ali nespoštovanja, tudi zunaj državnih meja
8.7	Ščuvanje ali sovražna propaganda proti določenim skupinam ali posameznikom
8.8	Popis prebivalstva, volitve, ključne dejavnosti v zvezi s temi postopki ali ukrepi za njihovo spodkopavanje
8.9	Nenadne spremembe, ki vplivajo na gospodarstvo ali delovno silo, tudi kadar so posledica finančnih kriz, naravnih nesreč ali epidemij
8.10	Odkritje nahajališč naravnih virov ali začetek njihovega izkoriščanja, ki ima hude posledice za vire preživljanja skupin ali civilnega prebivalstva in njihovo preživetje
8.11	Slovesnosti v počastitev spomina na zločine ali travmatične ali zgodovinske dogodke, ki bi lahko dodatno zaostriale napetosti med skupinami, tudi povečevanje storilcev grozodejstev
8.12	Dejanja, povezana s postopki ugotavljanja odgovornosti, zlasti kadar se zdijo nepravilna

Komentar:

Okoliščine, ki privedejo do grozodejstev, se razlikujejo od primera do primera. Te razlike so lahko precejšnje. Če imajo storilci jasen načrt in zmogljivosti, da ga uresničijo, se lahko vse odvija izjemno hitro. V drugih primerih pa lahko pride do grozodejstev šele v neki poznejši fazi krize ali dolgotrajnih napetosti. Lahko se tudi zgodi, da nepredvideni dogodki ali okoliščine zaostrijo ali nenadoma poslabšajo razmere in tako izzovejo grozodejstva. Zato je treba pri opozarjanju upoštevati vse take dogodke ali okoliščine in njihove posledice, tudi če na videz niso povezani z neposrednimi ali strukturiranimi dejavniki tveganja.

9. DEJAVNIK TVEGANJA

Trenja med skupinami ali vztrajna diskriminacija zaščitene skupin⁵

Preteklo ali trenutno ravnanje, ki kaže na izrazite predsodke do zaščitene skupin in povzroča napetosti v odnosih med skupinami ali njihovih odnosih z državo ter tako ustvarja okolje, v katerem lahko pride do grozodejstev

Kazalniki

9.1	Pretekle ali trenutne prakse, politike ali zakonodaja, ki spodbujajo diskriminacijo, segregacijo in izključevanje zaščitene skupin
9.2	Zanikanje obstoja zaščitene skupin ali nepriznavanje značilnosti njihove identitete
9.3	Grozodejstva, storjena proti zaščitenim skupinam, katerih storilci niso bili kaznovani
9.4	Pretekle ali trenutne napetosti ali spopadi med zaščitenimi skupinami ali med njimi in državo zaradi pravic in virov, socialno-ekonomskih razlik, vključenosti v postopke odločanja, varnosti, izražanja pripadnosti skupini ali dojemanja skupine, proti kateri so taka ravnanja usmerjena
9.5	Pretekle ali trenutne napetosti ali spopadi, v katerih so udeležene druge skupine (politične, družbene, kulturne, geografske itd.) in do katerih bi lahko prišlo zaradi delitev na podlagi narodnostne, etnične, rasne ali verske pripadnosti
9.6	Pomanjkanje ustreznih državnih mehanizmov ali pobud za ukrepanje v primeru napetosti ali spopadov na podlagi identitete

⁵ Izraz „zaščiteni skupina“ je razložen v razdelku Kdo so žrtve grozodejstev.

Komentar:

Genocid je skrajna oblika zločina na podlagi identitete. Naj gre za dejansko identiteto ali družbeni konstrukt, lahko ta kaj hitro postane predmet manipulacij, ki jih elite namerno uporabljajo v osebno ali politično korist, in poglubi družbene ločnice. Spor na podlagi identitete, ki lahko vodi v zločin po Konvenciji o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida, lahko izhaja iz dejanskih ali domnevnih razlik med narodnostnimi, etničnimi, rasnimi ali verskimi skupinami. Izhaja lahko tudi iz morebitnih drugih razlik, kot so politične ali celo geografske, ki se razvijejo na narodnostni, etnični, rasni ali verski podlagi. Vendar raznolika sestava prebivalstva neke države kot taka ni dejavnik tveganja. Prav tako ni nujno, da so jabolko spora med skupinami razlike same po sebi, pač pa dolgotrajne oblike diskriminacije na podlagi teh razlik ustvarijo družbene delitve, ki so hkrati povod in domnevno opravičilo za skupinsko nasilje. Brez diskriminacije znotraj neke skupine je malo verjetno, da se tudi globoko ukoreninjene zamere razvijejo v zlorabe, ki vodijo v genocid.

Znaki, ki kažejo na naklep, da se delno ali v celoti iztrebi neka zaščitena skupina

Dejstva ali okoliščine, ki nakazujejo naklep, da se s storitvijo ali opustitvijo dejanja v celoti ali delno iztrebi neka zaščitena skupina na podlagi narodnostne, etnične, rasne ali verske identitete ali dojemanja te identitete

Kazalniki

10.1	Uradni dokumenti, politični manifesti, medijski zapisi ali kakršni koli drugi dokumenti, iz katerih je razviden neposreden naklep ali sčuvanje k dejanjem, usmerjenim proti zaščiteni skupini, ali na podlagi katerih se lahko sklepa, da bi utegnili njihovo prikrito sporočilo voditi v iztrebljenje takih skupin
10.2	Naklepno hitro ali postopno dejansko iztrebljanje pripadnikov zaščitene skupine ali njenih določenih delov, ki bi lahko privedlo do iztrebljenja skupine v celoti
10.3	Razširjene ali sistematične diskriminatorne ali usmerjene prakse ali nasilna dejanja, ki pomenijo napad na življenje, svobodo, telesno nedotakljivost ali moralno držo pripadnikov zaščitene skupine, tudi če še ne pomenijo popolnega iztrebljanja
10.4	Zasnova politik ali ukrepov, ki močno vplivajo na reproduktivne pravice žensk ali predvidevajo odvzem ali nasilno preseljevanje otrok iz zaščitene skupine
10.5	Nasilne metode ali prakse, ki so izjemno škodljive za zaščiteni skupino, pomenijo njeno razčlovečenje ali nakazujejo namero ponižati, prestrašiti ali ustrahovati z namenom vnašanja razkola v skupino ali spremeniti njeno identiteto
10.6	Nasilna dejanja, ki so usmerjena proti zaščiteni skupini in so izjemno škodljiva ali prepovedana po mednarodnem pravu, tudi uporaba prepovedanega orožja
10.7	Javno izražanje evforije zaradi podrejenosti zaščitene skupine in možnosti odločanja o njenem obstoju
10.8	Napadi na hiše, kmetije, poslovne dejavnosti ali druge vire preživljanja zaščitene skupine, njene kulturne ali verske simbole ali premoženje ter njihovo uničevanje

Komentar:

Namera, da se delno ali v celoti iztrebi neka narodnostna, etnična, rasna ali verska skupina, je temeljna značilnost genocida, ki jo je tudi najtežje dokazati. Mehanizmi za pravočasno opozarjanje jo težko prepoznajo. Pogosto jo prepoznamo šele, ko je zločin že storjen, in sicer med postopkom ugotavljanja odgovornosti, ali celo, ko je zaradi razmaha nasilja za preventivne ukrepe že prepozno. Vendar je mogoče določene znanilce prepoznati v nekaterih kazalnikih. Ti največkrat niso izrecni, so pa lahko razvidni iz ravnanj, ki utemeljeno vodijo v prepričanje ali celo v gotovost o obstoju namere ali načrta za iztrebljenje take skupine. Med njimi so lahko očitna uničevalna ali tudi prikrita ali posredna ravnanja, ki bi lahko privedla do istega končnega izida. Čeprav mednarodnopravna opredelitev genocida te značilnosti ne vsebuje, jo sodna praksa povezuje z obstojem načrtov ali politik držav in organizacij. Genocid namreč ni spontan dogodek, zato je skoraj neverjetno, da bi se zgodil brez takih načrtov ali politik.

11. DEJAVNIK TVEGANJA

Znaki, ki kažejo na razširjen ali sistematičen napad na civilno prebivalstvo⁶

Znaki nasilnega ravnanja, tudi napadov z uporabo sile, ki je usmerjeno proti civilnemu prebivalstvu in kaže na množične in pogoste pojave nasilja velikih razsežnosti (razširjeni napadi) ali organizirane, redne in podobne pojave nasilja (sistematični napadi)

Kazalniki

11.1	Znaki ponavljajočega se nasilja, usmerjenega proti civilnemu prebivalstvu ali pripadnikom prepoznavne skupine, njihovem premoženju, virom preživljanja in kulturnim ali verskim simbolom
11.2	Nasilje proti povečanemu številu civilnega prebivalstva ali na večjem območju ali razmah nasilnih dejanj, usmerjenih proti civilnemu prebivalstvu, njihovih oblik, obsega ali teže
11.3	Višja raven organiziranosti ali usklajenosti nasilnih dejanj in pogostejša uporaba orožja proti civilnemu prebivalstvu
11.4	Uporaba medijev ali drugih sredstev za namene izzivanja nasilnih dejanj ali ščuvanja k njim
11.5	Znaki, ki kažejo na obstoj politike ali načrta za napad na civilno prebivalstvo
11.6	Vzpostavljanje novih političnih ali vojaških struktur, ki bi se lahko uporabile za nasilna dejanja
11.7	Razpoložljivost ali večja uporaba obsežnih javnih ali zasebnih virov za vojaške ali vojne dejavnosti, tudi pridobitev velikih količin orožja ali drugih sredstev, ki lahko povzročijo smrt ali resno škodo
11.8	Znaki razvijanja ali čedalje pogostejša uporaba nasilnih sredstev in metod, ki ne razlikujejo med civilnimi in vojaškimi cilji ali lahko vodijo v množično uničenje, pregon ali slabitev skupnosti

⁵ Izraz „civilno prebivalstvo“ je razložen v razdelku Kdo so žrtve grozodejstev.

Komentar:

Hudodelstva zoper človečnost obsegajo razširjeno (kvantitativna značilnost) ali sistematično nasilje (kvalitativna značilnost), kar izključuje nenačrtovana, naključna ali enkratna nasilna dejanja, ki so težko predvidljiva. Za nasilje, ki spremlja hudodelstva zoper človečnost, je zelo verjetno potrebnih veliko priprav, kar je razvidno iz različnih kazalnikov. Ti se lahko nanašajo na sredstva in načine, ki se uporabljajo za nasilna dejanja, ali na nasilna ravnanja v zgodnjih fazah spopada, ki kažejo na poslabšanje razmer in s tem tudi na možnost hudodelstev zoper človečnost. Spet drugi kazalniki pa lahko kažejo na ravnanja, ki se pojavijo še prej, kot so krepitev zmogljivosti za obsežno ali sistematično nasilje in uporaba drugih sredstev za napad na civilno prebivalstvo ali določene skupine, tudi neodvisno od spopada. Prepoznavanje prvih pojavov teh ravnanj je ključnega pomena za oblikovanje strategij za preprečevanje njihovega razmaha.

Znaki, ki kažejo na obstoj načrta ali politike za napad na civilno prebivalstvo

Dejstva ali dokazi, ki kažejo, da je neka država ali organizacija oblikovala politiko, usmerjeno v huda nasilna dejanja proti civilnemu prebivalstvu, tudi če je ni izrecno ali uradno sprejela

Kazalniki	
12.1	Uradni dokumenti, politični manifesti, medijski zapisi ali kakršni koli drugi dokumenti, ki jasno kažejo ali na podlagi katerih je mogoče sklepati, da je neka država ali organizacija oblikovala načrt ali politiko za napad na civilno prebivalstvo ali zaščitene skupine
12.2	Uvedba diskriminatornih varnostnih postopkov, usmerjenih proti različnim skupinam civilnega prebivalstva
12.3	Sprejetje ukrepov, ki vodijo v spremembe etnične, verske, rasne ali politične sestave širšega prebivalstva, tudi na določenih območjih
12.4	Ustanovitev vzporednih institucij ali neodvisnih političnih ali vojaških struktur ali vzpostavitev mreže možnih storilcev, ki pripadajo določeni etnični, verski, narodnostni, rasni ali politični skupini
12.5	Zbiranje in uporaba obsežnih javnih ali zasebnih vojaških ali drugih virov
12.6	Razpoložljivost in uporaba orožja ali drugih sredstev, ki si jih je znotraj določene države težko priskrbeti
12.7	Priprava ali obsežna mobilizacija oboroženih sil proti civilnemu prebivalstvu
12.8	Omogočanje nasilja proti civilnemu prebivalstvu ali zaščitenim skupinam in ščuvanje k njemu ali dopuščanje nasilnih dejanj ali namerno neukrepanje z namenom njihovega spodbujanja
12.9	Pojavi razširjenega ali sistematičnega nasilja proti civilnemu prebivalstvu ali zaščitenim skupinam, lahko tudi samo proti njihovim delom, ali njihovim virom preživljanja, premoženju ali kulturnim prireditvam
12.10	Vpletenost državnih ustanov ali visokih političnih ali vojaških predstavnikov v nasilna dejanja

Komentar:

Hudodelstva zoper človečnost so storjena v okviru razširjenega ali sistematičnega napada na civilno prebivalstvo in v podporo politike države ali organizacije, usmerjene v taka dejanja. Te značilnosti prvi odstavek 7. člena Rimskega statuta ne omenja, jo pa najdemo v točki (a) drugega odstavka. Ni nujno, da so taki načrti ali politike izrecno opredeljeni ali uradno sprejeti, temveč se lahko o njih sklepa na podlagi vseh okoliščin. Znanilci takih okoliščin, kot so navedeni kazalniki, kažejo na obstoj načrtov za nasilna dejanja ter podporo ali spodbujanje k njim, čeprav niso izrecno tako opredeljena. Razširjeno ali sistematično ravnanje, kot je opisano pri prejšnjem dejavniku, lahko kaže na obstoj takega načrta ali politike. Po drugi strani pa so lahko načrti in politike znak sistematične narave napada, razlike pa niso vedno jasne.

13. DEJAVNIK TVEGANJA

Resne grožnje tistim, ki so zaščiteni po mednarodnem humanitarnem pravu⁷

Ravnanja, ki so povezana s spopadi in resno ogrožajo življenje ali telesno nedotakljivost oseb, zaščitenih po mednarodnem pravu

Kazalniki

13.1	Razdrobljenost strani v spopadu ali pretrgana ali nedelujoča linija poveljevanja
13.2	Nezaupanje med nasprotnimi stranmi zaradi preteklega ali trenutnega nespoštovanja zavez ali dogovorov
13.3	Širjenje radikalizacije ali ekstremizma med pripadniki nasprotnih strani
13.4	Širjenje zavesti, da je etnična ali verska pripadnost odločilni dejavnik nacionalne pripadnosti ali pripadnosti strani v spopadu
13.5	Ravnanje, ki razčloveči sovražnika ali določene skupine prebivalstva ali kaže na nespoštovanje njihovih verskih, etničnih in splošnih kulturnih običajev, moralne držbe, vrednot, objektov ali institucij
13.6	Sprejetje ukrepov, ki precej omejujejo pravice tistih, ki so zaščiteni po mednarodnem humanitarnem pravu, tudi tistih, ki so na nasprotnikovi strani ali za katere se domneva, da so na njegovi strani, vendar niso udeleženi v sovražnostih
13.7	Dokazi o obstoju načrtov ali diskurz, iz katerih izhajajo grožnje z nasiljem ali sčuvanje k nasilju proti osebam in skupinam, zaščitenim po mednarodnem humanitarnem pravu, tudi za namene ustrahovanja, zastrahovanja, demoraliziranja, razkazovanja vojaške moči ali razseljevanja ali kot uvod v nadaljnje nasilje
13.8	Dokazi o vmešavanju v dobavo zalog, naprav, opreme in predmetov ali zagotavljanje zdravstvene ali humanitarne pomoči, nujnih za preživetje tistih, ki so zaščiteni po mednarodnem humanitarnem pravu, ali oviranje dostopa do njih
13.9	Dokazi o pripravljenosti osebja ali logističnih zmogljivosti za prevoz ali premik velikega števila ljudi ali za omejitev njihove prostosti ali dokazi o izvajanju medicinskih poskusov
13.10	Dokazi o ravnanju v zvezi z načrtovanjem, razvojem, proizvodnjo, skladiščenjem, pridobivanjem in dostopnostjo orožja, izstrelkov, materialov ali snovi, ki že po svoji naravi učinkujejo brez razlikovanja, povzročajo odvečne poškodbe ali nepotrebno trpljenje ali lahko obsežno in dolgoročno poškodujejo okolje, ali z grožnjo njihove uporabe
13.11	Odklonitev preiskav domnevnih primerov ravnanja iz točke 13.10, ki jih izvajajo pristojni in neodvisni organi, ali ukrepanja za preprečitev takega ravnanja
13.12	Nep priznavanje primerov omejevanja svobode ali obstoja temu namenjenih krajev ali onemogočanje obiska predstavnikov Mednarodnega odbora Rdečega križa
13.13	Sprejetje pravil bojevanja ali zakonodaje, ki omogoča nesorazmerno ali neselektivno uporabo sile, neukrepanje za preprečitev takih napadov ali vojaških operacij, ki se izvajajo na gosto naseljenih območjih ali so usmerjene proti civilnim ciljem
13.14	Povečano število napadov ali operacij iz točke 13.13
13.15	Uporaba načinov vojskovanja, ki kažejo na zavajanje, skupaj z uporabo simbolov ali oznak humanitarnih delavcev ali mirovnih sil ali nenošenjem uniform ali prepoznavne bojne opreme med udeleženci v boju

13. dejavnik tveganja (nadaljevanje)

13.16	Grožnje ali prisvojitve, zaseg, plenjenje ali namerno uničevanje ali poškodovanje civilnih objektov ali premoženja, ki je last tistih, ki so zaščiteni po mednarodnem humanitarnem pravu, ali je del njihove kulturne, družbene ali verske identitete, razen če se ne uporabljajo za vojaške namene
13.17	Grožnje ali vojni ukazi za napad brez prizanašanja ali brez preživelih
13.18	Ravnanje, ki ogroža pravno državo, ali kakršni koli ukrepi, ki omejujejo varstvo pravice do življenja in telesne nedotakljivosti po mednarodnem humanitarnem pravu, tudi zanikanje njegove veljavnosti

⁷ Izraz „tisti, ki so zaščiteni po mednarodnem humanitarnem pravu“ je razložen v razdelku Kdo so žrtve grozodejstev. Humanitarne ali mirovne operacije, ki jih sicer ureja mednarodno humanitarno pravo, so obravnavane ločeno, pri 14. dejavniku.

Komentar:

V nasprotju z genocidom in hudodelstvi zoper človečnost vojna hudodelstva vedno spremljajo oboroženi spopadi. Zato se njihovi kazalniki pojavijo precej pozno, ko je manj možnosti, da se preprečijo. Za preventivne ukrepe je najprej treba preučiti skupne dejavnike tveganja. Vendar je tudi po izbruhu spopada z določenimi ukrepi mogoče omiliti posledice sovražnosti in se tako izogniti vojnim hudodelstvom. Njihov seznam je dolg. Imajo konkretne opredelitve in se lahko razlikujejo glede na mednarodnopravne norme. Namen tega dejavnika tveganja je zajeti čim več kazalnikov v povezavi z vojnimi hudodelstvi in zaščito človeških življenj. Vendar seznam še zdaleč ni popoln. Nekateri kazalniki so lahko že sami po sebi vojna hudodelstva, kot so na primer napadi na civilno premoženje, ki lahko nakazujejo povečano ogroženost človeških življenj.

14. DEJAVNIK TVEGANJA

Resne grožnje humanitarnim ali mirovnim operacijam

Ravnanja v povezavi s spopadi, ki ogrožajo zaščito, kot jo mednarodno humanitarno pravo zagotavlja sodelujočim v humanitarnih ali mirovnih operacijah, ki niso neposredno udeleženi v sovražnostih

Kazalniki

14.1	Občutek, da so humanitarne ali mirovne operacije, sodelujoči v njih, širša mednarodna skupnost, mednarodne, regionalne ali državne organizacije, posamezne države ali drugi akterji, ki te operacije podpirajo ali v njih sodelujejo, pristranski in se vmešavajo v politiko
14.2	Razmah spopadov na podlagi identitete in občutek, da so humanitarne ali mirovne operacije povezane z nasprotno stranjo ali ovirajo načrte za uničenje, marginalizacijo ali preselitev
14.3	Zaostrovanje spopada in vse bolj izrazito pomanjkanje virov preživljanja ali drugih virov
14.4	Razdrobljenost strani v spopadu ali pretrgana linija poveljevanja
14.5	Vmešavanje v delo humanitarnih ali mirovnih operacij ali oviranje ali prepoved njihovega dostopa
14.6	Potvarjanje ali odstranjevanje oznak na zaščitnih objektih ali lokacijah, kjer je nameščeno osebje humanitarnih ali mirovnih operacij ali kjer zagotavljajo pomoč
14.7	Neustrezna uporaba bele zastave ali zastave ali vojaških oznak in uniform Organizacije združenih narodov in razpoznavnih simbolov po Ženevskih konvencijah
14.8	Napadi v bližini krajev, kjer je nameščeno osebje humanitarnih ali mirovnih operacij, ali vzdolž poti, po katerih potujejo pri izvajanju svojih nalog
14.9	Diskurz ali dokazi o obstoju načrtov, ki kažejo na grožnjo ali škovanje k nasilnim dejanjem, usmerjenim proti osebju humanitarnih ali mirovnih operacij, ali dopušcanje takih dejanj
14.10	Nespoštovanje objektov, premoženja ali oseb, ki nosijo razpoznavne simbole po Ženevskih konvencijah ali humanitarnih ali mirovnih operacij, ali povečano število napadov nanje

Komentar:

Mednarodno humanitarno pravo posebej varuje osebe, ki zagotavljajo humanitarno pomoč in sodelujejo v mirovnih misijah ob oboroženih spopadih, vendar pod pogojem da niso neposredno udeležene v sovražnosti, razen za namen samoobrambe. Te operacije so pogosto tarča nasilja, ki spremlja spopade, saj igrajo ključno vlogo pri ohranjanju življenj in zmanjševanju trpljenja. Skupek specifičnih kazalnikov lahko pomaga oceniti verjetnost napada na take skupine, ki bi lahko preraslo v vojna hudodelstva. Glede na to da je osrednja tema tega dokumenta zaščita človeških življenj, so napadi na premoženje humanitarnih ali mirovnih operacij zajeti zgolj kot kazalniki povečanega tveganja za njihovo osebje.

PRILOGA

Pravne opredelitve grozodejstev

Genocid

Opredelitev genocida iz 2. člena Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida je prerasla v normo mednarodnega običajnega prava. Enako opredelitev vsebujejo še drugi dokumenti mednarodnega prava: 6. člen Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega

sodišča, drugi odstavek 4. člena statuta Mednarodnega kazenskega sodišča za nekdanjo Jugoslavijo in drugi odstavek 2. člena statuta Mednarodnega kazenskega sodišča za Ruando.

Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida

2. člen

V tej konvenciji pomeni genocid katerokoli od teh dejanj, ki se storijo z namenom v celoti ali delno uničiti neko narodnostno, etnično, rasno ali versko skupino:

- (a) pobijanje pripadnikov take skupine;
- (b) povzročanje hudih telesnih ali duševnih poškodb pripadnikom takšne skupine;
- (c) naklepno izpostavljanje takšne skupine življenjskim razmeram, ki naj privedejo do njenega popolnega ali delnega fizičnega uničenja;
- (d) uvajanje ukrepov, ki preprečujejo rojstva v skupini;
- (e) prisilno preseljevanje otrok ene skupine v drugo.

Hudodelstva zoper človečnost

Hudodelstva zoper človečnost v nasprotju z genocidom in vojnimi hudodelstvi niso kodificirana z nobeno mednarodno pogodbo. Vendar pa se je njihova opredelitev izoblikovala z običajnim pravom in sodno prakso mednarodnih sodišč. Prvi odstavek 7. člena Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča, 5. člen

statuta Mednarodnega kazenskega sodišča za nekdanjo Jugoslavijo in 3. člen statuta Mednarodnega kazenskega sodišča za Ruando vsebujejo opredelitve hudodelstev zoper človečnost, čeprav te med seboj niso povsem skladne.

Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča

7. člen

1. V tem statutu "hudodelstvo zoper človečnost" pomeni katero koli od naslednjih dejanj, ki so sestavni del velikega ali sistematičnega napada na civilno prebivalstvo ob vednosti storilca, da gre za tak napad:

- (a) umor,
- (b) iztrebljanje,
- (c) zaslužnjevanje,
- (d) deportacija ali prisilna preselitev prebivalstva,
- (e) zapor ali drug strog odvzem prostosti ob kršitvi temeljnih pravil mednarodnega prava,
- (f) mučenje,
- (g) posilstvo, spolno suženjstvo, vsiljena prostitucija, prisilna nosečnost, prisilna sterilizacija ali katera koli druga oblika primerljivo hudega spolnega nasilja,
- (h) preganjanje kakšne prepoznavne skupine ali skupnosti zaradi političnih, rasnih, narodnih, etničnih, kulturnih, verskih razlogov, razlogov, povezanih s spolom, kot je določeno v tretjem odstavku, ali drugih razlogov, ki so po mednarodnem pravu na splošno priznani kot nedopustni, če je takšno preganjanje povezano z drugim dejanjem, navedenim v tem odstavku, ali katerim koli drugim kaznivim dejanjem iz pristojnosti Sodišča;
- (i) prisilno izginotje oseb,
- (j) apartheid,
- (k) druga podobna nečlovečna dejanja, ki naklepno povzročajo veliko trpljenje ali hude telesne poškodbe ali okvare duševnega ali telesnega zdravja.

2. Pojmi iz prvega odstavka pomenijo:

- (a) „napad na civilno prebivalstvo“ je ravnanje, ki vključuje večkratno izvršitev dejanj iz prvega odstavka, zoper civilno prebivalstvo pri izvajanju ali v podporo politiki kakšne države ali organizacije, ki imata takšne cilje;

Vojna hudodelstva

Vojna hudodelstva so kršitve mednarodnega humanitarnega prava, za katere so po mednarodnem pravu storilci osebno kazensko odgovorni. Noben dokument ne vsebuje kodifikacije vseh vojnih hudodelstev. Seznami je mogoče najti tako v pogodbah s področja mednarodnega humanitarnega prava, mednarodnega kazenskega prava ter v običajnem mednarodnem pravu. Tako jih

najdemo v Ženevskih konvencijah iz leta 1949 in v Dopolnilnem protokolu I iz leta 1977 pa tudi v 8. členu Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča, 2. in 3. členu statuta Mednarodnega kazenskega sodišča za nekdanjo Jugoslavijo in 4. členu statuta Mednarodnega kazenskega sodišča za Ruando. Ti sezname pa se ne skladajo vedno.

Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča

8. člen

1. Sodišče je pristojno za vojna hudodelstva, še posebej če so storjena kot sestavni del načrta ali politike ali kot del obsežnega izvrševanja takih hudodelstev.

2. V tem statutu "vojna hudodelstva" pomenijo:

- hude kršitve Ženevskih konvencij z dne 12. avgusta 1949, in sicer
- (a) katero koli naslednje dejanje zoper osebe ali premoženje, ki jih varujejo določbe ustrezne Ženevske konvencije:
    - (i) naklepno pobijanje;
    - (ii) mučenje ali nečlovečno ravnanje, vključno z biološkimi poskusi;
    - (iii) naklepno povzročanje velikega trpljenja ali hudih telesnih poškodb ali okvar zdravja;
    - (iv) obsežno uničevanje in prilaščanje premoženja, ki ju vojaške potrebe ne upravičujejo in sta izvedeni protipravno in samovoljno;
    - (v) prisiljenje vojnega ujetnika ali druge zaščitene osebe, da služi v sovražnikovih oboroženih silah;
    - (vi) naklepen odvzem pravice vojnemu ujetniku ali drugi zaščiteni osebi do poštenega in pravnega sojenja;
    - (vii) protipravna deportacija ali premestitev ali protipravno pridržanje;
    - (viii) jemanje talcev.
  - (b) Druge hude kršitve zakonov in običajev, ki se uporabljajo v mednarodnih oboroženih spopadih po veljavnem mednarodnem pravu, in sicer katero koli naslednje dejanje:

- (i) naklepni napadi na civilno prebivalstvo na splošno ali na posamezne civilne osebe, ki neposredno ne sodelujejo pri sovražnostih;
- (ii) naklepni napadi na civilne objekte, to je na objekte, ki niso vojaški cilji;
- (iii) naklepni napadi na osebje, objekte in naprave, material, enote ali vozila, vključena v človekoljubno pomoč ali mirovno misijo v skladu z Ustanovno listino Združenih narodov, dokler so po mednarodnem pravu oboroženih spopadov upravičeni do enakega varstva kot civilne osebe ali civilni objekti;
- (iv) naklepna sprožitve napada z vednostjo, da bo tak napad povzročil tudi smrt in telesne poškodbe civilnih oseb ali poškodbe civilnih objektov, ali obsežno, dolgoročno in hudo škodo za naravno okolje, ki bi bila očitno čezmerna v primerjavi s skupnimi pričakovanimi, konkretnimi in neposrednimi vojaškimi prednostmi;
- (v) napad ali bombardiranje nebranih mest, vasi, bivališč ali zgradb, ki niso vojaški cilji, s kakršnimi koli sredstvi;
- (vi) umor ali ranitev borca, ki se je vdal na milost in nemilost, potem ko je odložil orožje ali nima več sredstev za obrambo;
- (vii) zloraba bele zastave ali zastave ali vojaških oznak in uniforme sovražnika ali Združenih narodov ter razpoznavnih znakov po Ženevskih konvencijah, katere posledica je smrt ali huda poškodba osebe;
- (viii) neposredna ali posredna premestitev dela civilnega prebivalstva okupacijske sile na zasedeno ozemlje ali deportacija ali preselitev vsega ali dela prebivalstva zasedenega ozemlja znotraj tega ozemlja ali iz tega ozemlja;
- (ix) naklepni napadi na zgradbe, namenjene veri, izobraževanju, umetnosti, znanosti ali dobrodelni dejavnosti, zgodovinske spomenike, bolnišnice in kraje, kjer se zbirajo bolniki in ranjenci, če ti objekti niso vojaški cilji;
- (x) izpostavljanje oseb, ki jih ima nasprotna stran pod svojo oblastjo, telesnemu pohabljenju ali kakršnim koli medicinskim ali znanstvenim poskusom, ki niso opravičljivi kot zdravstvena, zobozdravstvena ali bolnišnična oskrba prizadetih oseb, niti niso storjeni v interesu teh oseb in ki povzročijo smrt ali resno ogrozijo zdravje take osebe ali oseb;
- (xi) zahrbtni umor ali ranitev posameznikov, ki pripadajo sovražni državi ali vojski;
- (xii) izjava, da ne bo nikomur prizaneseno;

- (xiii) uničenje ali zaseg sovražnikovega premoženja, razen če takega uničenja ali zasega neizogibno ne zahtevajo vojne nujnosti;
- (xiv) izjava, da so pravice in tožbe državljanov sovražne strani na sodišču odpravljene, začasno ustavljene ali nedopustne;
- (xv) prisiljevanje državljanov sovražne strani, da sodelujejo v vojnih operacijah proti svoji lastni državi, tudi če so bili pred začetkom vojne pripadniki njenih oboroženih sil;
- (xvi) plenjenje mesta ali kraja, tudi če je bilo zavzeto z napadom;
- (xvii) uporaba strupa ali zastrupljenega orožja;
- (xviii) uporaba dušljivih, strupenih ali drugih plinov in vseh podobnih tekočin, sredstev ali naprav;
- (xix) uporaba krogel, ki se v človeškem telesu hitro razpršijo ali sploščijo, kot so krogle s trdim ovojem, ki ne pokriva jedra v celoti ali je narezan;
- (xx) uporaba takega orožja, izstrelkov ter sredstev in načinov vojskovanja, ki povzročijo odvečne poškodbe ali nepotrebno trpljenje ali že po svoji naravi učinkujejo brez razločevanja in s tem kršijo mednarodno pravo oboroženih spopadov, če so tako orožje, izstrelki ter sredstva in načini vojskovanja v celoti prepovedani in so vključeni v prilogo k temu statutu, sprejeto s spremembo statuta v skladu z ustreznimi določbami 121. in 123. člena;
- (xxi) napadi na osebno dostojanstvo, še posebej poniževalno in zaničevalno ravnanje;
- (xxii) posiljevanje, spolno suženjstvo, vsiljena prostitucija, prisilna nosečnost, kot je opredeljena v pododstavku (f) drugega odstavka 7. člena, prisilna sterilizacija ali katera koli druga oblika spolnega nasilja, ki je tudi huda kršitev Ženevskih konvencij;
- (xxiii) izraba navzočnosti civilne ali kakšne druge zaščitene osebe za odvrnitev vojaških operacij od določenih točk, območij ali vojaških enot;
- (xxiv) naklepni napadi na zgradbe, material, sanitetne enote in prevoze ter osebje, ki uporablja razpoznavne znake po Ženevskih konvencijah v skladu z mednarodnim pravom;
- (xxv) naklepno stradanje civilnih oseb kot način vojskovanja, tako da se jim odvzamejo stvari, nujne za njihovo preživetje, vključno z naklepnim preprečevanjem dobav pomoči, kot so predvidene po Ženevskih konvencijah;
- (xxvi) nabor ali vključevanje otrok, mlajših od petnajst let, v državne oborožene sile ali njihovo izrabljanje za aktivno sodelovanje pri sovražnostih.

- (c) V nemednarodnem oboroženem spopadu, ob hudi kršitvi 3. člena, skupnega štirim Ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949, in sicer katero koli od naslednjih dejanj, storjenih zoper osebe, ki pri sovražnostih ne sodelujejo aktivno, vključno s pripadniki oboroženih sil, ki so odložili svoje orožje, in tistimi, ki ne morejo sodelovati v boju zaradi bolezni, ran, pridržanja ali drugega vzroka:
- (i) napadi na življenje in telo, še posebej umori vseh vrst, pohabljenje, okrutno ravnanje in mučenje;
  - (ii) napadi na osebno dostojanstvo, še posebej zaničevalno in poniževalno ravnanje;
  - (iii) jemanje talcev;
  - (iv) izrekanje obsodb in izvrševanje smrtnih kazni brez predhodne sodbe pravilno ustanovljenega sodišča, ki zagotavlja vsa pravna jamstva, ki so splošno priznana kot nujna.
- (d) Pododstavek (c) drugega odstavka se uporablja za nemednarodne oborožene spopade, in se torej ne uporablja za primere notranjih nemirov in napetosti, kot so neredi, posamična in občasna dejanja nasilja ali druga podobna dejanja.
- (e) Druge hude kršitve zakonov in običajev, ki se po veljavnem mednarodnem pravu uporabljajo v nemednarodnih oboroženih spopadih, in sicer katero koli naslednje dejanje:
- (i) naklepni napadi na civilno prebivalstvo na splošno ali posamezne civilne osebe, ki ne sodelujejo neposredno pri sovražnostih;
  - (ii) naklepni napadi na zgradbe, material, sanitetne enote in prevoze ter osebe, ki uporabljajo razpoznavne znake po Ženevskih konvencijah v skladu z mednarodnim pravom;
  - (iii) naklepni napadi na osebe, objekte in naprave, material, enote ali vozila, vključena v človekoljubno pomoč ali mirovno misijo v skladu z Ustanovno listino Združenih narodov, dokler so po mednarodnem pravu oboroženih spopadov upravičeni do enakega varstva kot civilne osebe ali civilni objekti;
  - (iv) naklepni napadi na zgradbe, namenjene veri, izobraževanju, umetnosti, znanosti ali dobrodelni dejavnosti, zgodovinske spomenike, bolnišnice in kraje, kjer se zbirajo bolniki in ranjenci, če ti niso vojaški cilji;
  - (v) plenjenje mesta ali kraja, tudi če je bilo zavzeto z napadom;
  - (vi) posiljevanje, spolno suženjstvo, vsiljena prostitucija, prisilna nosečnost, kot je opredeljena v pododstavku (f) drugega odstavka 7. člena, prisilna sterilizacija ter katera koli druga oblika spolnega nasilja, ki je tudi huda kršitev 3. člena, skupnega štirim Ženevskim konvencijam;

- (vii) nabor ali vključevanje otrok, mlajših od petnajst let, v oborožene sile ali skupine ali njihovo izrabljanje za aktivno sodelovanje pri sovražnostih.
  - (viii) ukaz o izselitvi civilnega prebivalstva zaradi razlogov, ki so povezani s spopadom, razen če tega ne zahteva varnost vpletenih civilnih oseb ali nujni vojaški razlogi;
  - (ix) zahrbtnen umor ali ranitev borca nasprotne strani;
  - (x) izjava, da ne bo nikomur prizaneseno;
  - (xi) izpostavljanje oseb, ki jih ima druga stran v spopadu pod svojo oblastjo, telesnemu pohabljenju ali kakršnim koli medicinskim ali znanstvenim poskusom, ki niso opravičljivi kot zdravstvena, zobozdravstvena ali bolnišnična oskrba prizadetih oseb, niti niso storjeni v njihovem interesu in povzročijo smrt ali resno ogrozijo zdravje take osebe ali oseb;
  - (xii) uničenje ali zaseg nasprotnikovega premoženja, razen če takega uničenja ali zasega neizogibno ne zahtevajo nujnosti spopada.
- (f) Pododstavek (e) drugega odstavka se uporablja za nemednarodne oborožene spopade, in se torej ne uporablja za primere notranjih nemirov in napetosti, kot so neredi, posamična in občasna dejanja nasilja ali druga podobna dejanja. Uporablja se za oborožene spopade, do katerih pride na ozemlju neke države, če gre za daljši čas trajajoč oborožen spopad med vladnimi silami ter organiziranimi oboroženimi skupinami ali med takimi skupinami.

Etnično čiščenje

Etnično čiščenje v mednarodnem pravu ni priznано kot samostojno hudodelstvo. V povezavi z vojno v nekdanji Jugoslaviji ga je strokovna

komisija Organizacije združenih narodov opredelila kot:

Vmesno poročilo strokovne komisije, ustanovljene na podlagi Resolucije Varnostnega sveta št. 780 (1992)

OZN, Uradni zapisniki VS, dok. št. S/25274 (26. januar 1993), 16. točka
„... ustvariti etnično homogeno območje z uporabo sile ali ustrahovanja za izgon pripadnikov določenih skupin z območja,“

Končno poročilo strokovne komisije, ustanovljene na podlagi Resolucije Varnostnega sveta OZN št. 780 (1992)

OZN, Uradni zapisniki VS, dok. št. S/1994/674 (27. maj 1994), Priloga, 3. in 33. točka
„... namenska politika, ki jo oblikuje ena etnična ali verska skupina, da bi civilno prebivalstvo druge etnične ali verske skupine z nasiljem in ustrahovanjem izgnala z določenega območja.“

Strokovna komisija je navedla tudi, da lahko oblike prisile za izgon civilnega prebivalstva med drugim vključujejo: umore, mučenje, samovoljno prijetje in pridržanje, zunajsodne poboje, posilstva in spolne napade, hude telesne poškodbe civilistov, zapiranje civilnega prebivalstva v gete, prisilno izselitev, preselitev in deportacijo civilnega prebivalstva, načrtne vojaške napade ali grožnje z napadi na civiliste in civilna območja, uporabo civilistov za živi ščit, uničevanje premoženja,

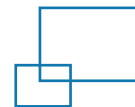
ropanje zasebne lastnine, napade na bolnišnice, zdravstveno osebje in kraje z oznako Rdečega križa in Rdečega polmeseča.

Dodala je še, da tovrstna ravnanja lahko „... pomenijo zločine zoper človečnost in se lahko štejejo za opredeljena vojna hudodelstva. Poleg tega lahko sodijo tudi na področje konvencije o preprečevanju genocida.“

Preprečevanje pomeni pravočasno ukrepanje ...
Poleg zaveze k odgovornosti to dolgujemo
milijonom žrtev grozljivih mednarodnih
hudodelstev v preteklosti – in tistim,
katerih življenja lahko rešimo v prihodnosti.

– generalni sekretar Ban Ki-mun

Urad Organizacije združenih narodov za preprečevanje genocida in odgovornost zaščititi

866 United Nations Plaza, Suite 600
New York, NY 10017 ZDA

Tel: +1 917 367 2589
E-naslov: osapg@un.org

www.un.org/en/preventgenocide/adviser

